Všichni jsme si rovni, ale … (1)

Žákovský sešit

CC BY SA

Všichni jsme si rovni, ale … (1)

Žákovský sešit

Tvůrci vzdělávacího programu: PhDr. Jaromír Karpíšek, Ph.D.

Mgr. Marie Dohnalová

Mgr. Lukáš Ležák

PaedDr. Marcela Chalupová

Odborný garant: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

Fotografie a obrázky: Zdroje fotografií a obrázků jsou uvedeny na konci sešitu.

Pokud není uvedeno, je autorem fotografií a obrázků tvůrčí kolektiv (Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o.).

Místo Jihlava

Rok 2021

Uzávěrka faktografie a dat 30. 4. 2021

Práva k užívání: Všechny materiály vytvořené v rámci vzdělávacího programu jsou k dispozici pod licencí Creative Commons Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 (CC BY-SA 4.0).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

1. Kdo jsem a odkud pocházím? Odkud pocházím? 4
2. Čím bych chtěl být? Co pro to musím udělat? Učení a volba povolání. Existují typicky mužská a ženská povolání? 7
3. Obtížné situace a řešení problémů. Šikana, násilí ve škole 12
4. Členové rodiny a jejich stereotypy ve vztazích. Mužské a ženské role v rodině 18
5. Láska a rodičovství – co je, nebo není normou? Manželství a partnerství 22
6. Narušené rodinné vztahy. Rozvod z pohledu všech aktérů 36
7. Stát. Volby a volební právo 50
8. Občanem. Ženy ve veřejném životě 54
9. Vlastnictví a sociální nerovnost. Přerozdělováním ke zmenšení nerovnosti? 58
10. Uplatnění a trh práce. Jednotlivec na trhu práce 63
11. Hospodaření a rozpočet. Peníze? Jak se k nim chovat? 65
12. Podnikání a podnikavost. Podnikání a investice do podnikání 70
13. Globální problémy. Cesta do školy. Negramotnost a nízká vzdělanost jako hlavní příčina nerovnosti 73
14. Náboženství, kultura a tradice. Zvyk je železná košile 77
15. Zdroje kapitol žákovského sešitu 85
16. Zdroje obrázků 91

1. Kdo jsem a odkud pocházím? Odkud pocházím?

Oslov rodiče nebo prarodiče a s jejich pomocí sestav vývod svých předků, než se začneš věnovat vyřešení následujících úkolů. Připravený **pracovní list 1 Vývod předků nalezneš v souboru** Příloha č. 4.1.1.1.2 na *http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zsdlbaiez*.

Průvodní text a otázky (pracovní list 2)

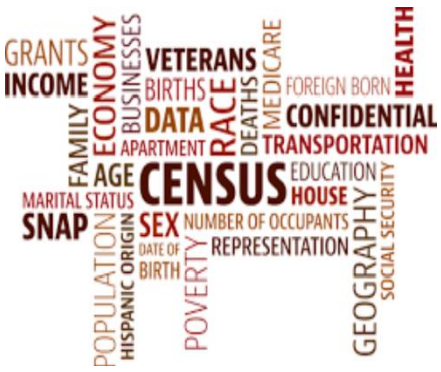
V minulosti měl místní i společenský původ nemalý význam pro utváření života každého jednotlivce. Ve stavovské společnosti měla společenská příslušnost ke stavu (duchovenstvu, šlechtě, měšťanstvu a poddaným) zásadní spojitost s profesní dráhou člověka. Nejcennějším majetkem byla půda, s níž se pojila mnohá privilegia. Zásadní roli hrálo též pohlaví nebo náboženské vyznání. Patriarchální uspořádání společnosti se odráželo nejen v dědičnosti příjmení po otci. Nejstarší synové mnohdy dědili jak otcův majetek, tak povětšinou i povolání, které je živilo. Mladší synové mohli nalézt obživu v řemesle nebo v zemědělství přiženěním se na jiné hospodářství, kde měli pouze dcery. Pokud existoval mužský dědic nebo dědila nejstarší dcera s manželem, dívky byly z hospodářství vypláceny formou věna, aby se mohly vdát, a většinou odcházely žít ke svému manželovi. Možnosti byly omezené původem, a pokud existovaly výjimky, jednalo se o nepočetné muže určené pro svobodná povolání (lékaři, právníci, úředníci, vojáci) nebo pro církevní dráhu.

V českých zemích mezi lety 1848–1918 můžeme hovořit o přechodné formě společenského upořádání od stavovské k občanské společnosti. Původ hrál stále důležitou roli, ale již se objevovaly četnější případy, kdy bylo možné dědictví původu obejít. S rozmáhající se průmyslovou revolucí mnoho lidí opouštělo venkov a odcházelo za prací v dělnických čtvrtích rostoucích průmyslových měst. Na venkově a průmyslovou revolucí nezasažených regionech vše zůstávalo při starém. Stále větší význam začínalo mít vzdělání. To otevíralo možnost se z dědictví daného původem vymanit. Ve většině případů se jednalo o movité nebo nadané muže, kteří měli štěstí a za pomoci osvícených sponzorů nebo rodičů se jim podařilo vzdělání získat. Volební právo měli dlouhou dobu pouze muži a bylo odstupňované podle výše majetku, postupně však docházelo ke zrovnoprávňování. Objevovaly se první diskuze o volebním právu žen, a několik málo z nich bylo před první světovou válkou dokonce zvoleno do říšské rady (tehdejší parlament).

Po roce 1918 byly v Československé republice zrušeny stavovské výsady vycházející z původu nebo velikosti majetku. Muži a ženy byli politicky a profesně zrovnoprávněni. Od přijetí zákona k jeho uplatnění v reálnému stavu však vedla ještě dlouhá cesta. Stále větší podíl na zaměstnanosti získávala průmyslová odvětví, která začala převládat, ale objevovaly se i první vlaštovky zaměstnání ve službách. V nové občanské společnosti byla nerovnost daná původem odstraněna, ale přetrvávala nadále nerovnost majetková. Původ a pohlaví stále hrály roli v podobě mnohých zvyklostí. Venkov byl povětšinou stále ve vleku tradice, a tím i volba povolání zdejších obyvatel.

Po roce 1945 došlo k zásadním společenským změnám, které ještě urychlil nástup komunistického režimu. Původ hrál stále zásadní význam, ale role se obrátily. Kdo pocházel z chudých dělnických poměrů, byl trvale zvýhodňován. Jedna nerovnost byla nahrazena jinou. Zestátněním majetku téměř vymizela nerovnost majetková a také rozdíly mezi pohlavími byly zmenšeny, avšak režim jejich role určoval výchovou širokých vrstev. Tradiční společenské zvyklosti byly rozrušeny. Stále však existovalo dělení na typicky mužská a ženská povolání, kdy těžkou fyzickou práci zastávali převážně muži. Největší podíl na zaměstnanosti měl průmysl, do kterého přešli lidé ze zemědělství díky mechanizaci obdělávání půdy a intenzifikaci chovu a výroby. Počet lidí pracujících v kolektivizovaném zemědělství poklesl pod desetinu původního stavu. Za průmyslem na druhém místě byl zestátněný sektor služeb.

V porevolučních 90. letech 20. století probíhaly procesy privatizace, přišly změny struktury hospodářství. Tradiční živnostníci se buď osamostatnili, nebo obnovili původní živnosti svých předků. Překotně a s mnoha problémy vznikla znovu vrstva bohatých podnikatelů, z nichž mnozí jsou pro výši svého majetku oprávněně nazýváni miliardáři. Největší nerovností dneška je tedy opět ta majetková, přičemž nůžky mezi bohatými a chudými se stále více rozevírají. Roli původu však povětšinou nahradilo vzdělání a přístup k příležitostem. Změnou hospodářské struktury klesl počet lidí v zemědělství na minimum, průmysl byl upozaděn a většina lidí podniká nebo pracuje ve službách.

Obr. 1.1 Genealogické pojmy

Sociální mobilita je pohyb jednotlivců mezi třídami stavovské společnosti, ta byla později nahrazena mobilitou profesní. Další z mnoha druhů mobilit je mobilita prostorová, lidé se zkrátka mohou přestěhovat.

→ **Na základě informací z textu odpovězte na otázky.**

- ***Jak se v jednotlivých časových úsecích vyvíjel význam původu?***
  Vyjádři číselně na stupnici 1–5. Čím větší hodnota, tím větší význam.

	do roku 1848	1848–1918	1918–1945	1945–1989	od 1989
Význam původu					

- ***Jak se vyvíjela zaměstnanost lidí sektorech?***
  Vyjádři číselně na stupnici 1–5. Čím větší hodnota, tím větší význam.

Zaměstnanost	do roku 1848	1848–1918	1918–1945	1945–1989	od 1989
v zemědělství					
v průmyslu					
ve službách					

- ***Souvisela četnost zaměstnání v zemědělství nějak s významem původu? Jak se v čase význam obou složek vyvíjel?***
- ***Má v současnosti původ význam? Pokud nemá, urči veličiny, které jej významem nahradily?***

→ **Na základě informací z vlastního vývodu předků splň následující úkoly:**

A/ Pokuste se zjistit, z jak velké vzdálenosti vaši předkové pocházeli. Jednalo se většinou o vzdálenost místní (cca do 20 km od tvého současného bydliště), regionální/krajskou, celostátní, nebo mezinárodní?

B/ Sestavte přehled, jak se ve tvé rodině proměnily profese od generace praprarodičů, přes generaci prarodičů až po tvé rodiče. Do tabulky (*v PL 1 Vývod předků; Příloha č. 4.1.1.1.2* http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zsdlbaiez) zapiš počty příslušníků jednotlivých generací pracujících v daných sektorech zaměstnanosti.

Pozn.: Pro přehlednost si můžeš v rodokmenu názvy jednotlivých profesí tvých předků barevně odlišit podle jejich příslušnosti k ***primáru*** *(zemědělství a prvovýroba),* ***sekundéru*** *(průmysl, těžba, energetika), nebo* ***terciéru*** *(sektor služeb). Není důležitý počet, ale poměr mezi sektory. Uvidíš tak lépe, jak tvá rodina prošla profesním vývojem v posledních čtyřech generacích.*

- ***Srovnej data narození tvých předků. Kde je největší rozdíl mezi rokem narozením rodiče a jeho dítěte, a kde naopak nejmenší?*** Napadá tě souvislost, proč tomu tak bylo nebo je?

- ***Kdo z tvých předků žil nejdéle?*** *Mohlo v tom hrát nějakou roli pohlaví?*

- ***Ve kterém období se tví předkové převážně přesunuli do měst? Nebo zůstali žít na venkově?***

Obr. 1.2 Strom – symbol rodokmenu

- ***Neseš si do života příjmení tradičně po otci, nebo máš příjmení po matce, případně složené příjmení obou z nich?***

- ***Přemýšlel/a jsi někdy, proč tomu tak je?*** *Pokud ne, i to je důsledkem tradice. Vnímáme, že tak to jednoduše je, a nepřemýšlíme o ní.*

- ***Odkud pocházeli předkové, jejichž příjmení nosíš?*** *Pokud tam už tvá rodina nežije, nechtěl/a by ses tam někdy podívat?*

Otázky pro shrnutí:

? **Jak se v jednotlivých časových úsecích vyvíjel význam původu?**

? **Jak se vyvíjela zaměstnanost lidí v zemědělství a ostatních sektorech?**

? **Jak se proměnily profese ve tvé rodině od generace praprarodičů přes generaci prarodičů až po tvé rodiče?**

2. Čím bych chtěl být? Co pro to musím udělat? Učení a volba povolání. Existují typicky mužská a ženská povolání?

Lidé se ve svých povahách odlišují, a tím je jejich potenciál předurčuje vykovávat určitou profesi.

Ne všichni si však své přednosti uvědomují!

Těžko si představit,

- **že nemotorný člověk bude dobrým řemeslníkem,**
- **někdo s odporem k písemnému projevu a tabulkám úředníkem,**
- **člověk, který se bojí přítomnosti více lidí, dobrým prodejcem nebo třeba učitelem.**

- ***A co ty?*** ***Kde si sebe dokážeš představit?***

  A kde naopak vůbec?

Obr. 2.1 a co ty?

Obr. 2.2 Já a práce

- ***Jak to vidíte? Máte předsudky? Liší se nějak pracovní schopnosti podle pohlaví?***
- ***Zkuste krátce určit, která schopnost je vlastní více ženám, nebo mužům.***

  → **méně emocí a více racionální myšlení (RM)**

  → **větší manuální zručnost, praktičnost (MZ)**

  → **administrativní zdatnost (AZ)**

  → **společenské kompetence a aktivita (SK)**

  → **umělecké cítění (UC)**

Obr. 2.3 Muž a žena – značky

› **V rychlosti bez většího přemýšlení si poznamenejte zkratku každé z kategorií a určete, komu je podle vás tato schopnost vlastní více. <u>Ženám, nebo mužům?</u>**

› **např. RM – M (Racionální myšlení najdeme více u mužů.)**

A. Pavučina osobnosti – test

Pracovní schopnosti

1) Jsi postaven/a před obtížný úkol, který je nutné okamžitě vyřešit. Jak k tomu budeš přistupovat?

   a) Zareaguji intuitivně a ihned se pustím do práce, aby to bylo co nejrychleji za mnou.
   b) Budu nadávat a spílat svému okolí, až se po delší době uklidním, začnu teprve něco dělat.
   c) Po kratším remcání se pustím do práce, aby se vše včas zvládlo.
   d) Asi mi ulítne nějaká ta nadávka, ale to už začnu přemýšlet, jak bych problém co nejefektivněji a včas vyřešil/a.
   e) I když mě tlačí čas, vše si důkladně promyslím a pak v klidu začnu jednat, aby se vše bez obtíží zvládlo.

2) Jakou odezvu v tobě vyvolá představa, že máš vyrobit užitkový výrobek ze dřeva, kovu, plastu nebo textilního materiálu, i kdyby to byla sebemenší maličkost?

   a) Jen to ne!
   b) Když by byla největší nouze, tak bych to asi zvládl/a.
   c) Nemám s tím žádný problém, je mi to jedno.
   d) To by mě snad mohlo i bavit, promyslím to a pustím se do výroby.
   e) To zní velmi lákavě, ihned začnu pracovat na proměně představy ve skutečnost.

3) Jak lákavá je pro tebe představa, že si vytvoříš systém seznamů, tabulek a grafů a s jeho pomocí si zpřehledníš složitý problém tak, abys mu byl/a schopen/a porozumět?

   a) Hrůza pomyslet!
   b) Leda bych neměl/a nevybranou. Hlavně, ať je poblíž lékárnička.
   c) Nemám s tím žádný problém.
   d) To by mohl být zajímavý způsob, jak si zjednoduším a posléze vyřeším problém.
   e) Úžasný nápad, ihned se pustím do realizace.

4) Po skončení školy, resp. studia budeš pracovat ve velkém kolektivu, kde potkáš velké množství nových lidí a denně s nimi budeš spolupracovat. Jak se tam asi budeš cítit?

   a) Bezradně. Změním profesi, abych potkával/a málo nebo žádné lidi!
   b) Pokud by to bylo nutné, nějaký čas bych to tam přetrpěl/a.
   c) Nemám s tím žádný problém.
   d) To je skvělé, taková práce by mi mohla sedět, když si budu moci alespoň na pár týdnů odpočinout od všech těch lidí.
   e) Úžasné. Nových podnětů není nikdy dost.

5) Kamarád/ka tě pozval/a na odpolední výstavu obrazů a večer na koncert slavné kapely. Budeš si moci vyzkoušet malovat i zahrát na hudební nástroj.

   a) Do toho nejdu, i kdyby mi slíbil/a, nevím co.
   b) Se sebezapřením tam půjdu, ale tvořit tam nic nebudu. To by v prvním případě neutekli jenom slepí a ve druhém hluší.
   c) Tak jo, ale je to na jeho/její vlastní riziko.
   d) Asi by to mohla být i zábava.
   e) Úžasné, vždycky jsem chtěl/a zkusit hrát na nový nástroj nebo malovat novým způsobem.

Osobnostní charakteristiky

6) Slyšíš, jak o tobě nebo tvých přátelích někdo vykládá ne zrovna hezké věci. Jak se zachováš?

a) Okamžitě tam půjdu a pořádně jim vynadám!
b) Rozzlobí mě to, ale nakonec to přece jen nechám být.
c) Zhluboka se nadechnu a napočítám raději do dvaceti, místo do deseti.
d) Vyslechnu si to celé, třeba se o sobě/o nich dozvím něco zajímavého.
e) Pokrčím rameny a odejdu. Po hloupých řečech nic není.

7) Za týden máš jet vlakem za příbuznými na druhý konec republiky.

a) Celou cestu důkladně naplánuji a udělám si všude rezervaci a místenku.
b) Pečlivě zjistím spoje, jen kdybych předpokládal/a, že pojede více lidí, udělám si rezervaci.
c) Zjistím si spoje a možná si udělám i rezervaci.
d) Na poslední chvíli před odjezdem si zjistím spoje a přestupy.
e) Sednu na vlak jako vždycky a budu improvizovat. Minule to byla docela zábava.

8) Na zastávce autobusu se s tebou dá do řeči člověk, kterého denně potkáváš. Jak se zachováš?

a) Budu dělat, že jsem jej neslyšel/a, a ignorovat, co mi říká.
b) Zdvořile odpovím na každou otázku, ale jinak s ním hovořit nebudu.
c) Vyslechnu, co mi říká, a občas i něco málo řeknu. Dál už mne zajímat nebude.
d) Normálně si s ním promluvím, ale hned jak nastoupíme, sednu si na opačný konec autobusu.
e) Budu si s ním povídat a pokračovat v hovoru dál i v autobuse.

9) Zítra tě ve škole čeká těžká písemka, a navíc musíš udělat i několik domácích úkolů.

a) To je jedno. Raději půjdu někam ven nebo budu hrát něco na počítači.
b) Prolistuji si sešit, z čeho budeme psát. Úkoly snad opíšu zítra o přestávce.
c) No dobře. V rychlosti nějak udělám úkoly a prolistuji si sešit.
d) Udělám úkoly jako obvykle a pak si přečtu v sešitě, z čeho budeme psát písemku.
e) Udělám úkoly. Potom se budu několik hodin učit ze sešitu a učebnice, dokud nebudu mít jistotu, že umím úplně všechno, co budu zítra potřebovat.

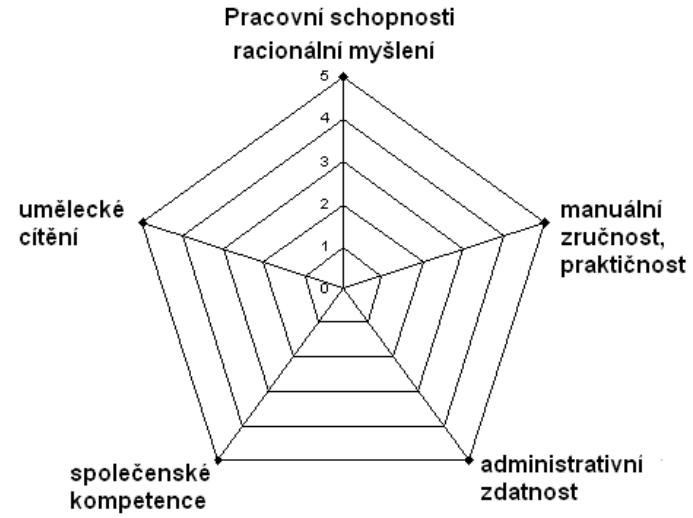
10) Máš možnost začít pracovat na něčem, co tobě i tvým blízkým ušetří v budoucnu spoustu těžké práce. V případě neúspěchu však hrozí, že vše jenom zhoršíš.

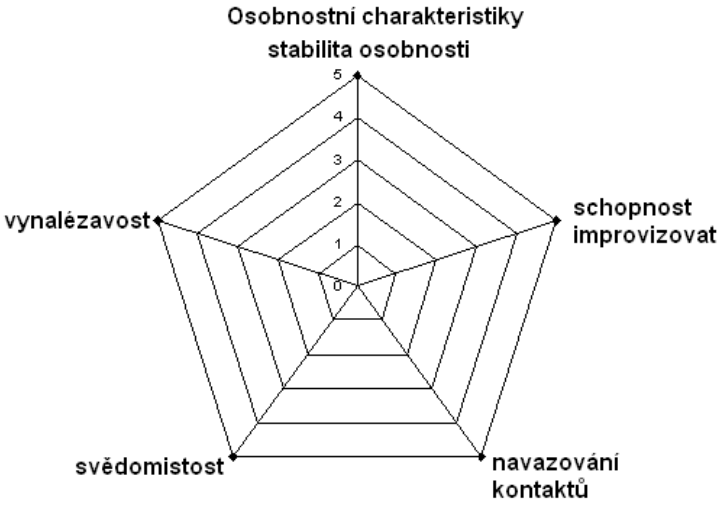
a) Máš obavu z neúspěchu, a tak raději neuděláš nic.
b) Budeš se všech vyptávat na jejich názor, ale i potom převládnou obavy, aby vše nebylo jen horší, a nakonec neuděláš raději nic.
c) Asi to zkusíš, ale při první známce problému s tím raději přestaneš.
d) Po delším přemýšlení se dáš do práce, ale pořád budeš mít pochybnosti.
e) Dáš se hned do práce na prospěšném zlepšováku. Nepochybuješ, že by to nemuselo fungovat.

B. Řešení testu

Varianta bez počítače:

	Pracovní schopnosti							Body
1	emoce	a	b	c	d	e	racionální myšlení	
2	nemotorný/á	a	b	c	d	e	manuálně zručný/á praktik/čka	
3	odpor k administrativě	a	b	c	d	e	administrativně zdatný/á	
4	uzavřený/á	a	b	c	d	e	společensky aktivní	
5	kulturní barbar/ka	a	b	c	d	e	umělecká duše	
	Osobnostní charakteristiky							
6	labilní	a	b	c	d	e	stabilní	
7	plánovač/ka	a	b	c	d	e	improvizátor/ka	
8	odtažitý/á	a	b	c	d	e	přátelský/á a empatický/á	
9	bezstarostný/á	a	b	c	d	e	svědomitý/á	
10	opatrný/á	a	b	c	d	e	vynalézavý/á	
	Získané body	1	2	3	4	5		

Varianta s počítačem:

Hodnocení	a	b	c	d	E
Získané body	1	2	3	4	5

Přepis hodnocení do tabulky	racionální myšlení	manuální zručnost, praktičnost	administra-tivní zdatnost	společenské kompetence	umělecké cítění
Pracovní schopnosti – číslo otázky	1	2	3	4	5
Získané body					
	stabilita osobnosti	schopnost improvizovat	navazování kontaktů	svědomitost	vynalézavost
Osobnostní charakteristiky – číslo otázky	6	7	8	9	10
Získané body					

Otázky pro shrnutí:

? **Jaká část hodiny ti přišla nejobtížnější na pochopení nebo provedení?**

? **Myslíš si, že nějaké povolání je v současnosti ještě čistě ženské, nebo mužské?**

3. Obtížné situace a řešení problémů. Šikana, násilí ve škole

A. Reakce na situace spojené se šikanou

→ **V každé situaci vyjádři svou volbu. Odpověz na otázky tak, aby ses pokud možno přiblížil/a své reakci na zcela reálnou situaci. Pozorně si přečti, jak je odpověď formulována ve vztahu k řešené situaci.**

0) Vstupní otázka: Představ si situaci, kdy nový spolužák/čka se začal/a předvádět a udělal/a několik krkolomných přemetů bez jakéhokoli zajištění. Pár kamarádů/ek má pocit, že se zbytečně předvádí. Od několika sklidil/a ovace. Jaký pocit máš Ty?

a. Co si o sobě vlastně myslí?
b. Nemá smysl dělat z komára velblouda.
c. To bych se bál/a udělat.

1) Ve třídě se objevil nový/á spolužák/ačka. Všechno ví, všechno zná atd. U učitelů je velmi oblíbený/á. Už tě kvůli němu/ní několikrát okřikli a stálo tě to potupné zkoušení s nejhorším možným hodnocením na konci. Co s tím šprtem/kou uděláš?

a. Je třeba dát mu/jí lekci!
b. Důrazně se ohradím, že takto se ke mně chovat nebude!
c. Vyčkám, jak se situace vyvine. Třeba to nebyl úmysl.

2) Setkal/a ses s chováním, které tě zaskočilo. Že je něco takového možné, by tě nenapadlo. Nevěděl/a jsi, jestli podobné chování je ještě legrace, nebo už je to tzv. za čárou, co by se dít nemělo. Jsi překvapený/á a váháš, jak reagovat.

a. Každý ať se postará sám o sebe.
b. Nebudu dělat nic. Ono to nějak dopadne.
c. Asi by se s tím mělo něco udělat, kdyby se to opakovalo.

3) Vyhlédla si tě skupinka, jejíž členy máš v různé intenzitě už delší čas za zády. Mizí ti věci, které pak složitě hledáš a mnohdy jsou rozbité. Minulé setkání tváří v tvář se zvrtlo a dostal/a jsi co proto. Nyní je to zase ty sám/sama proti zbytku a beze svědků. Co uděláš?

a. Budu klást odpor třeba do krve!
b. Budu odporovat a při první příležitosti zmizím.
c. Kdo uteče, vyhraje.

4) Existuje několik lidí, kteří tě štvou, sotva je potkáš. Neustále máš pocit, že si myslí, že jsou něco víc než ty. Když takový jedinec promluví, a navíc bez tvého dovolení, máš vztek. Co s ním tedy uděláš?

a. Dám mu/jí jednoduše ránu!
b. Dám mu/jí najevo, že jestli nezmlkne, bude to horší!
c. Počkám, co řekne, a pak jej/ji slovně shodím před ostatními a pobavím se na jeho/její účet. Později vymyslím, co mu/jí provedeme.

5) Jeden z lidí, který ti dlouhodobě tzv. leží v žaludku, ti neustále ztrpčuje život (svými řečmi, s kým se baví, oblíbeností, lepším prospěchem, lepším oblečením, dražším modelem telefonu, v podstatě čímkoliv). Takto už to dál nepůjde! Co uděláš?

a. Zjistím, kdo na něj/ni má stejný názor, a pak s tím něco uděláme!
b. Opatrně vše promyslím a vypustím do světa pomluvu, která by jej/ji co nejvíce poškodila.
c. Nechám to plavat. Mám důležitější starosti než něco tak primitivního.

6) Člověk, který tě v minulosti již několikrát urazil, ti roztrhl oblíbený kus oblečení nebo poškodil věc, na které ti záleží. Jak zareaguješ v okamžiku, kdy se tak stane?

   a. Hrozně mě to naštve a začnu přemýšlet, jak mu/jí to vrátím!
   b. Rozzlobím se, okamžitě mu/jí vynadám a sprostými slovy nebudu šetřit!
   c. Den blbec má občas každý. Nemá smysl to zbytečně hrotit. Budu požadovat náhradu škody. To je myslím fér.

7) Nedávno jsi se přichomýtl/a k situaci, kdy tvrdé jádro ze šikanátorů/ek zase šikanovalo jednu z obětí. Oběť tě velmi prosila, ať jí pomůžeš. a když jsi odmítl/a, vynadal/a ti do zbabělců a ubožáků. Co mu/jí odpovíš?

   a. No, když myslíš! Ale nediv se, když jednáš takto! Jak se do lesa volá, …
   b. Co si to dovoluješ! Se na sebe podívej! Takhle se mnou nemluví ani oni! a ty rozhodně nebudeš, srágoro!
   c. Nenadávej mi! Omlouvám se, ale netušil/a jsem, že se něco takového děje opakovaně. Měl/a jsem to za jeden exces.

8) Ráno jsi potkal/a kluka, který ti pravidelně neodpovídá ani na pozdrav. Rozhodl/a ses, že příště už jej/ji zdravit nebudeš. Jaké bylo tvé překvapení, když ses odpoledne stal/a svědkem situace, kdy si ho zase podávají šikanátoři/rky. Co s tím?

   a. Zkusím si potom promluvit s obětí (dotyčný/á ti vynadá, že jsi jen přihlížel/a – nevděčník/ice!)
   b. Být to někdo, koho znám, ozval/a bych se. Nebudu se do toho plést kvůli někomu, kdo dělá, že mě nezná.
   c. Budu vyčkávat jako obvykle. Třeba se jim někdo konečně vzepře a toho pak podpořím! Zatím nestojí za to na sebe upozorňovat.

9) Situace s žertíky tentokrát přerostla ve strkanici a slovní urážky, které se stupňovaly i další dny. Tohle už je rozhodně za hranou. Co uděláš tentokrát?

   a. Tohle je fakt moc. Zastanu se jej/jí, jak jsem si slíbil/a! Riziko neriziko.
   b. Pokusím se přemluvit ostatní, aby mu/jí pomohli, ale sám/sama se do toho nepohrnu.
   c. Poběžím pro učitele, abych si u něj udělal/a dobré oko!

10) Zase jsi narazil/a na skupinku šikanátorů/ek. Jsou už vážně otravní. Navíc je vidět, že Tvá snaha jim vzdorovat je pořádně naštvala. Tak co dál?

   a. Jakýkoli pokus mi něco provádět jim tvrdě vrátím, ale sám/sama nic nezačnu, aby mi dali konečně pokoj!
   b. Počkám, až udělají chybu. Potom jim to začnu jednomu po druhém vracet, aby mě nejen oni začali respektovat!
   c. Budu klást odpor a pak se s nimi pokusím normálně domluvit.

11) Asi vycítili slabost a tlak na tebe ze strany šikanátorů/ek zesílil. Nedají ti chvilku pokoje. Jsi zoufalý/á! Při dalším střetu tě podpořil/a kamarád/ka. Co uděláš nyní?

   a. Tentokrát už nikdy neuhnu. Ve dvou se to lépe táhne!
   b. V tomto jednom střetu neuhnu, abych získal/a čas, jak odtud na chvíli vypadnout.
   c. Už toho mám dost. Čas definitivně vyklidit pole!

12) Situace je šílená. Oni tě pronásledují snad úplně všude. Máš pocit, že drží hlídku na všech cestách, kudy normálně chodíš. Už je vidíš za každým rohem. Každé ráno je ti zle, jen pomyslíš, že je potkáš. Někdy dokonce zvracíš. Co jen bude dál?

   a. Zkusím to nějak vydržet. Ono je to časem snad přestane bavit.
   b. Je načase změnit působiště. Už toho bylo dost!
   c. Nic. Takhle se nedá žít!

B. Bludiště vztahů

Šikana a násilí má mnoho podob – od fyzického napadání po chytře a sofistikovaně maskovaný psychický teror. Je velice obtížné určit hranici, co je ještě neškodná legrace, a co naopak velice nebezpečné agresivní chování. Bohužel většina případů šikany začíná jako nevinné žertíky, které časem mohou přerůst v nikým nekontrolovanou systematickou mašinerii. Ta dokáže svou systematičností srazit na duševní dno i ty nejsilnější jednotlivce. Vrcholí to stereotypní každodenností, kdy se psychopatická agrese stává normou, kterou část skupiny přijímá jako danou a zbytek ji lhostejně nebo se strachem trpí.

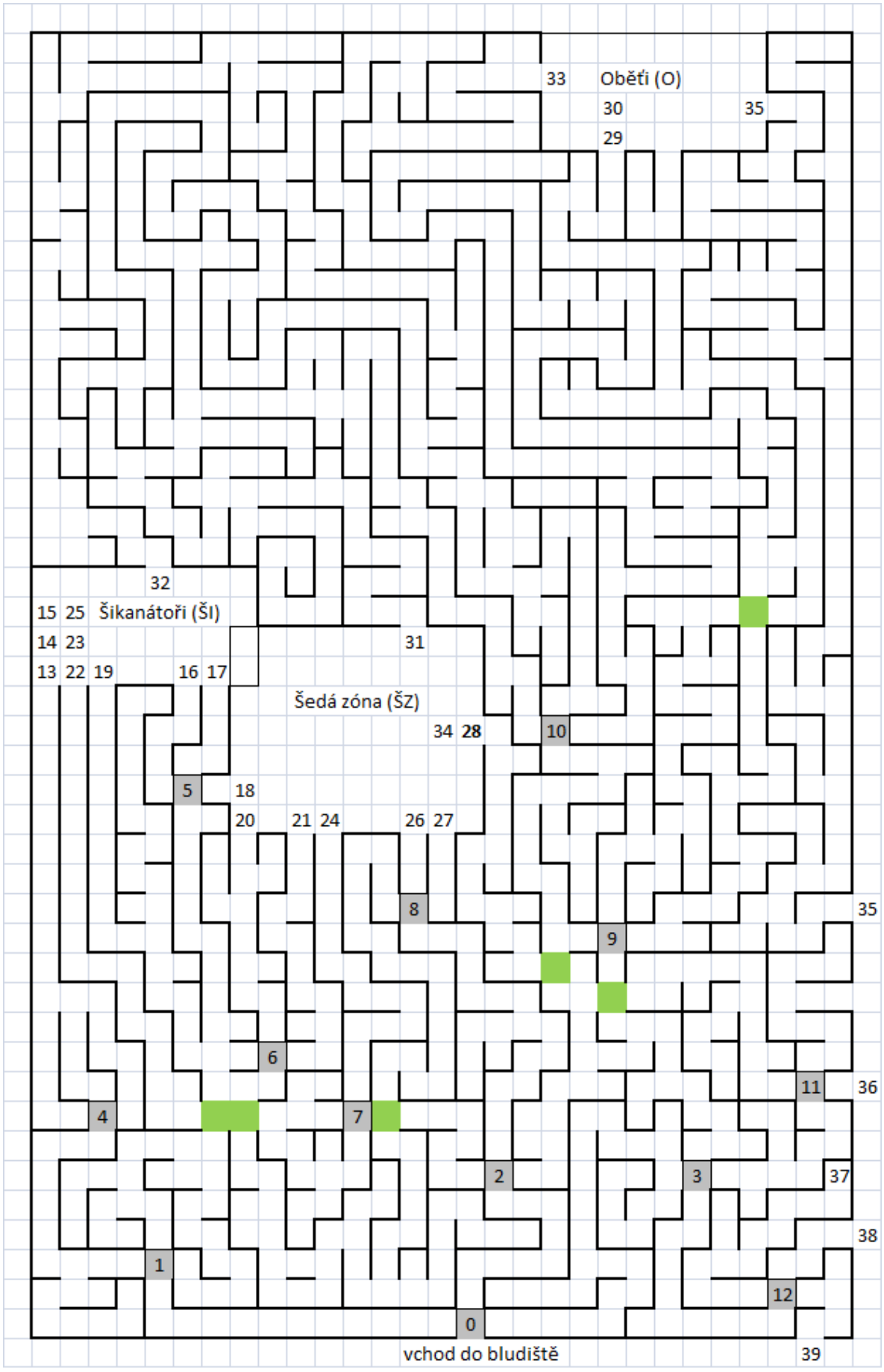

Obr. 2.1 Fyzická šikana

→ **Projdi bludištěm v pracovním listu 2 podle následujících kritérií.** Vrať se k otázkám z úkolu a a podle odpovědí v jednotlivých situacích projdi bludištěm vztahů. Každé číslo v šedém políčku odpovídá jedné otázce a z jedné strany nemá dveře a je přístupné. Po zodpovězení otázky se ti otevřou vždy jen jedny dveře do další části bludiště takto:

- při volbě odpovědi **a)** se otevřou dveře **doleva;**
- při volbě odpovědi **b)** se otevřou dveře **rovně;**
- při volbě odpovědi **c)** se otevřou dveře **doprava.**

- Životní cesta je pouze jedna. Tu vyznač silnou nebo barevnou linkou.
- Na základě odpovědí na otázky, které se tvojí vlastní volbou ocitly mimo hlavní pohybovou linii, si můžeš vyznačit i ostatních 8 možných cest, které mohly být alternativou, kdyby tvá rozhodnutí v dřívějších krocích byla odlišná.
- Bludiště vztahů je velmi zjednodušenou simulací běžných interakcí v kolektivu, kde probíhá šikana. Svou volbou na klíčových křižovatkách (na které se vážou odpovědi na otázky z **úkolu A**) jsi mnohdy „natrvalo“ ovlivnil/a průběh své cesty a cílovou skupinu, kam se díky svému jednání zařadíš.
- Čím později se šikaně rozhodneš čelit, tím horší bývají následky, které mohou změnit chování jakéhokoli jednotlivce (včetně tebe) v obtížných situacích a v jeho dalším životě.
- V obtížných situacích, které jsi nezažil/a a nevíš, jak bys reagoval/a, může každý udělat chybu. Chybování je důležitým aspektem učení v bezprostředním získávání zkušeností. Ve výsledku se tak můžeš stát *šikanátorem/kou*, který/á šikanuje ostatní, *příslušníkem/nicí šedé zóny*, kam se řadí mlčící většina, nebo *obětí šikany*.
- Každý účastník má možnost projít maximálně 9 cest. Bludiště jich obsahuje celkem 27. Cíle cest bludištěm jsou pokračováním odpovědí na otázky v testu, proto jsou očíslovány 13–39.
- Cílem není na nikoho ukázat prstem, ale dosáhnout sebepoznání zábavnou formou.

33
Oběti (O)
30
35
29
32
15 25 Šikanátoři (ŠI)
14 23
31
13 22 19 16 17
Šedá zóna (ŠZ)
34 28
10
5
18
20 21 24 26 27
8
35
9
6
11
36
4
7
2
3
37
38
1
12
0
vchod do bludiště
39

Vyhodnocení:

Otázka	Volba	Bludiště	Otázka	Volba	Bludiště	Cíl	Charakteristika
1	1 a)	jdi na 4	4	4 a)	jdi na 13	ŠI	agresivní šikanátor/ka používající hrubou sílu
				4 b)	jdi na 14	ŠI	otevřený vůdce skupiny šikanátorů/ek
				4 c)	jdi na 15	ŠI	mozek šikany, držící se v pozadí
	1 b)	jdi na 5	5	5 a)	jdi na 16	ŠI	vypočítavý/á iniciátor/ka šikany pracující skrytě
				5 b)	jdi na 17	ŠI	distributor/ka pomluv
				5 c)	jdi na 18	ŠZ	ješitný vůdce většiny
	1 c)	jdi na 6	6	6 a)	jdi na 19	ŠI	oplaceč/ka křivd
				6 b)	jdi na 20	ŠZ	impulzivní sopka před výbuchem
				6 c)	jdi na 21	ŠZ	silná osobnost, kt. odmítá šikanu jako normu
2	2 a)	jdi na 7	7	7 a)	jdi na 22	ŠI	šikanátor/ka z principu
				7 b)	jdi na 23	ŠI	šikanátor/ka ze vzteku
				7 c)	jdi na 24	ŠZ	je mu/jí všechno jedno
	2 b)	jdi na 8	8	8 a)	jdi na 25	ŠI	ovlivnitelný/á šikanátor/ka
				8 b)	jdi na 26	ŠZ	pohodlíčko nadevše
				8 c)	jdi na 27	ŠZ	vyčkávající nespokojenec
	2 c)	jdi na 9	9	9 a)	jdi na 28	ŠZ	možný/á vůdce/kyně odporu
				9 b)	jdi na 29	O	náhradní oběť – smolař/ka
				9 c)	jdi na 30	O	náhradní oběť – žalobníček
3	3 a)	jdi na 10	10	10 a)	jdi na 31	ŠZ	izolovaný silný jednotlivec
				10 b)	jdi na 32	ŠI	preferuje silnějšího
				10 c)	jdi na 33	O	chvilkový váhavec
	3 b)	jdi na 11	11	11 a)	jdi na 34	ŠZ	podporovatel/ka, vůdce/kyně odporu
				11 b)	jdi na 35	O	nesnášeč/ka konfliktů – oběť
				11 c)	jdi na 36	O	útěkář/ka – oběť
	3 c)	jdi na 12	12	12 a)	jdi na 37	O	odolná oběť
				12 b)	jdi na 38	O	slabá oběť
				12 c)	jdi na 39	O	nejslabší článek

C. Sám/a pro sebe zaznamenej, k jakému číslu a skupině jsi došel/a v životní cestě bludištěm.

Tato informace může zůstat neveřejná.

Obr. 3.2 Duševní šikana

Otázky pro shrnutí:

? **Jak obtížné je v neznámé a vyhrocené situaci nalézt řešení?**

? **Jaký je podle tebe rozdíl v mentalitě útočníka a jeho oběti?**

? **Má smysl ze strany oběti nabízet útočníkovi kompromis – vyjednávat s ním, když už učinil volbu k agresivnímu způsobu komunikace, ať fyzické, nebo psychické?**

? **Má vůbec mlčící většina v šedé zóně nějaké prostředky a páky, jak převzít kontrolu nad situací, kdy se šikana už stala jakousi pokroucenou normou?**

4. Členové rodiny a jejich stereotypy ve vztazích. Mužské a ženské role v rodině

Ráno je jako v každé rodině hektické. Otec vstává první a připravuje všem snídani. Matka se probudí později a v případě, že tak doposud nestalo, je na ní přinutit obě děti vstávat a vytáhnout je z postele. U syna se to naštěstí poslední dobou stává spíše výjimečně, ale přinutit vstávat dceru je mnohdy běh na dlouhou trať a na to ráno opravdu nezbývá čas. Je nutné neustále měnit strategii, nezřídka se lze dostat do kritické fáze, kdy nezbývá než nakonec zabavit peřinu. Poté matka v rychlosti zhltne připravenou snídani, rozloučí se s otcem a rychle mizí do práce. Na otci je dohlédnout na děti a obě je včas vypravit, aby stihly ranní autobus do školy. Pak bleskově sklidí ze stolu, rychle usedá do auta a odjíždí také do práce, naštěstí začínají až v devět hodin.

Odpoledne má rovněž své pravidelné rituály. První se vrací domů dcera kolem jedné hodiny. Někdy si v klidu vypracuje úkoly do školy, ale většinou hraje něco na počítači nebo si píše s kamarády. Kolem třetí se vrací otec a krátce po něm syn z některého z jeho četných kroužků. V této chvíli dcera ráda mizí ven za kamarády nebo na florbal. Většinou se jí to povede, ale občas holt musí pomoci otci a bratrovi s domácími pracemi. Postrachem bývá vaření, mytí nádobí nebo nedej bože praní, věšení a žehlení prádla. Vynést koš je maličkost, při které se dá navíc pohodlně zmizet. Kolem páté se vrací domů matka, to už má otec připravenou menší večeři, s jejíž přípravou syn často pomáhá. Po chvilce oddechu po večeři otec se synem sklidí a umyjí nádobí. Matka odchází do své dílničky nebo k televizi na sportovní přenos. Když je dcera doma, sledují jej společně. Syn se mezitím připravuje do školy a otec sleduje oblíbený seriál v televizi nebo na počítači. Matka pak několikrát do týdne odchází na sklenku vína s kamarádkami. Po jedenácté hodně večer postupně celá rodina mizí do postelí.

A. Tradiční představy o typicky mužských a ženských rolích lze označit cizím pojmem jako genderový stereotyp. Roztřiďte jednotlivé činnosti podle toho, zda je považujete za spíše mužské, nebo ženské.

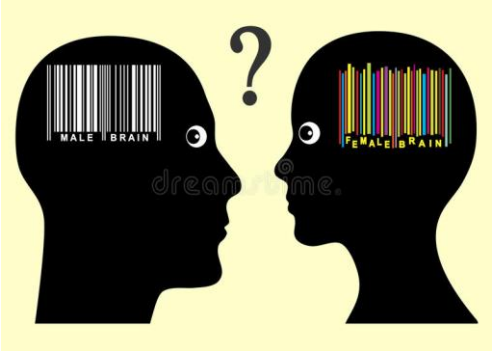
Ženské činnosti	**Mužské činnosti**
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……

hlídání malých dětí nebo péče o děti obecně, posezení u kávy v kavárně, posezení u piva v hospodě, mytí nádobí, naplánování trasy výletu, odnesení těžkého nákupu nebo odstěhování těžké věci, oprava kapajícího kohoutku, organizování oslav a hlídání výročí, posečení trávy na zahradě, praní, žehlení, věšení prádla, příprava masa na grilování, příprava snídaně nebo večeře, řízení auta na celé dovolené, složení uhlí nebo dříví do sklepa, sešroubování a sestavení nábytku, umytí auta, utírání prachu nebo podlahy, vaření oběda, zašívání děravé kapsy, zpívání ve sboru

B. Přiřaďte schopnosti podle toho, zda je vnímáte jako více vlastní mužům, nebo ženám.

V minulosti neexistovaly stroje a složité nástroje, které nám usnadňují manuální činnost, ani počítače, které umožňují zvýšit naši duševní produktivitu. Od pravěku se lidé zaměřovali na co největší efektivitu těch činností, na kterých závisela jejich obživa a přežití. Specializovali se podle svých dispozic fyzických a duševních. S rozvojem blahobytu technické civilizace klesá potřeba fyzické síly, naopak stoupá potřeba rozvoje duševních schopností. Zamyslete se, kolik jednotlivců v době vrcholu průmyslového věku v 60. letech 20. století asi potřebovalo pro své uplatnění v průmyslu, kde se pracovalo především manuálně, vysokoškolské vzdělání. Většina členů dnešní generace však nachází svoji obživu v profesích s duševní činností, které kladou vyšší nároky na vzdělání. Tento trend, kdy fyzické rozdíly přestaly hrát důležitou roli, stál na počátku společenských změn, rozdíly mezi pohlavími se začaly pozvolna zmenšovat. Důraz je kladen především na duševní schopnosti. Bohužel změna zažitých vzorců přestavuje náročný proces, stojíme na samém jeho začátku.

Ženy 1 2 3 4 5 6 Muži

Obr. 4.1 Rozdílné schopnosti?

Hovoří v náznacích. Mají lepší orientační smysl. Mají potřebu o důležitých věcech přemýšlet o samotě. Dokážou dělat více věcí najednou. O důležitých věcech si potřebují promluvit. Je jim vlastní přímočarost.

Úkoly pro případnou domácí práci (C, E):

C. Vrátíte-li se s menším odstupem k líčení ranních a odpoledních činností členů jedné rodiny, nabízí se otázka: Vystihuje obsah příběhu realitu pravdivě, nebo je spíše nezvyklý?

pravdivé nezvyklé

Proč jsi zvolil/a tuto variantu?

E. Genderová anketa: Ze 20 činností, které jste měli přiřadit mužům, nebo ženám v úkolu A, vyberte každý/á sám/a za sebe 10 činností, o nichž si myslíte, že jsou pro vás to pravé. (Podmínkou je, že alespoň polovina z vybraných by měla označovat manuální činnost.) Existuje vůbec typický muž nebo žena? Není to přežitek?

- Činnosti seřaďte od nejoblíbenější po tu pro vás nejhorší a přidělte jim body od 10 do 1.
- V rámci třídy sečtěte body k jednotlivým činnostem, a to vždy u kluků a dívek zvlášť.
- Vyber pět činností, které spadají do domácí neplacené práce, a označte, kdo je častěji vykonává – zda muži, nebo ženy. Je to správně?

D. Má smysl snažit se měnit, co okořeňuje vzájemné vztahy? Který stereotyp je více vlastní pohledu, jak vnímáme muže, nebo jak vnímáme ženy?

Příběh 1

Žena: „Dojdi do ledničky pro zmrzlinu. Je v tom růžovým kelímku!“

Muž (stojí před plnou ledničkou a brblá): „Nic růžového tady není.“ (a sjíždí očima jednotlivé police od shora dolů a zleva doprava)

Žena: „V tom růžovým povídám. Ty ho nevidíš?“

Muž (poněkud nazlobeně): „Nic takového tu není!“ (a chystá se ledničku zavřít, ale žena mu v tom zabrání)

Žena (pohlédne do ledničky a vidí v celkovém náhledu výrazný pro ni růžový bod, vyndá kelímek se slovy): „A tohle je co?“

Muž: „Tak řeknu, že ten fialovej v první polici napravo.“

→ **Na základě příběhu označte, zda uvedené tvrzení vystihuje muže, nebo ženy (písmeny M a Ž).**

Více se soustředí na celek, detaily vnímá jinak, a to na základě pocitů nebo barev. ___

Více se soustředí na detail a z jednotlivých detailů skládá obraz celku. ___

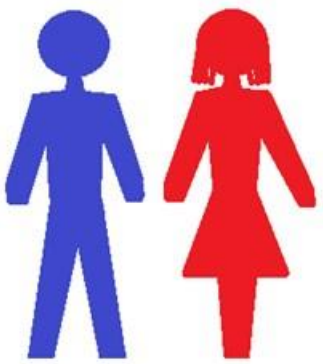
Příběh 2

Žena volá muži, aby ji po telefonu navigoval.

Muž: „Říkáš, že nevíš, jak tam máš dorazit? Jaký vidíš orientační body?“

Žena: „Stojím na křižovatce před tím velkým billboardem s reklamou na silonky.“

Muž (v myšlenkách *„Haúúú. Co já vím, kde je nějaká pitomá reklama? Něco takového ignoruji.“*, nahlas): „Drahá, orientační body. Měl by tam být rohový dům s arkýřem a věžičkou na rohu. Když přijdeš z kopce, dáš se u toho domu doleva.“

Obr. 4.2 Muž a žena – symboly

Žena: „Myslíš ten dům se žlutou fasádou? Ale já jdu do kopce odzdola.“

Muž (rychle přemýšlí): „Jj. Je to taková divná skoro žlutá. Aha. Jestli jdeš z druhý strany od spodu, zahni za roh doprava. Za sto metrů dojdeš na místo.“ (v myšlenkách *„Nechápu, jak se tam dostala z druhý strany, ale hlavně, že je kousek od cíle.“*)

Žena: „Už vím, to je ten dům, jak jsme u něj tenkrát potkali tu paní s bílým pejskem. Tak doleva, nebo doprava? Ty bys jednoho úplně zblbnul!“

→ **Na základě příběhu označte, zda uvedené tvrzení vystihuje muže, nebo ženy (písmeny M a Ž).**

Vidí kompletní trojrozměrný obraz prostoru, dokáže si podvědomě přesně vybavit místo a důležité a neměnné orientační body, kde už několikrát byli. ___

Vidí nejvýraznější body bez ohledu na to, jestli jsou proměnlivé, nebo trvalé. Zaměřuje se na zajímavosti ve vztahu k daným místům a s nimi spojené zážitky. ___

Otázky pro shrnutí:

? **Když jsou činnosti v rodině založeny na vzájemném konsenzu, tak proč stávající stav měnit?**

? **Bude nespokojenost a inklinace k opačnému extrému z hlediska genderových stereotypů převažovat mezi dívkami?**

? **Je vůbec nějaká činnost čistě mužskou, nebo ženskou záležitostí?**

5. Láska a rodičovství – co je, nebo není normou? Manželství a partnerství

Vaším úkolem bude ve dvojici simulovat několik vážných karambolů, které prověřují každý vztah. Obvykle se vyskytnou u důležitých mezníků vztahu, kdy jsou emoce partnerů silnější a napjatější. Vztahové situace mohou probíhat bezproblémově, mohou končit komplikovaným a někdy i hlasitým hledáním kompromisního řešení (s následným USMIŘOVÁNÍM) nebo tichým hromaděním frustrace (POSTIH), kdy nakonec dojde k pomyslnému výbuchu celého vztahu. Impulzivnější jednotlivci mohou vztahy rázně ukončovat, když není tzv. po jejich.

Obr. 5.1 Objímající se pár

Vyzkoušejte si na následujících modelových příkladech hledání společného jmenovatele, na kterém stojí všechny, tedy nejen partnerské vztahy.

Obr. 5.2 Výměna názorů

USMIŘOVÁNÍ – je ve své podstatě konstruktivní výměna názorů, která posouvá vztah dál. Nezáleží, jak moc hlasitá je ani kolik jich nasbíráte. I „italské domácnosti“ mohou fungovat.

POSTIH – je nahromadění mnoha nevyřešených problémů, které obě strany posouvají blíže ke konci vztahu. Neměli byste jich nahromadit více než pět. V opačném případě vztah končí.

USMIŘOVÁNÍ vymažou jednu vztahovou zátěž (POSTIH).

Svému protějšku z dvojice přečtěte pouze pořadí a text odpovědi, nikoli komentáře v závorkách;).

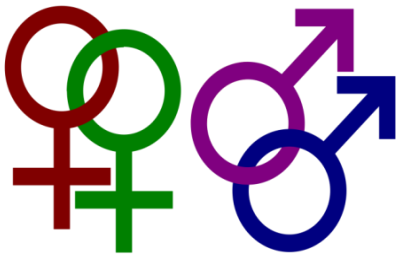
A. Diskutujte na téma „Manželství a registrované partnerství“.

Manželství – svazek muže a ženy, ti mohou a nemusí mít děti (manželství je však tradičně popisováno tak, že vzniká za účelem mít a vychovávat své děti). Lze ho uzavřít v kostele (církevní sňatek) nebo na úřadě (občanský sňatek).

Obr. 5.3 Manželé

Registrované partnerství – registrovaný svazek osob stejného pohlaví (dvou žen nebo dvou mužů); tedy svazek homosexuálního páru gayů (u mužů) nebo leseb (u žen). Děti vychovávají většinou lesbické páry, kdy jedna z žen je matkou dítěte např. z předchozího vztahu s mužem. U partnerů mužů je tato problematika mnohem složitější.

Obr. 5.4 Registrovaní partneři

Otázky do diskuze:

- ***Měla by se registrovaná partnerství zrušit, jak požadují některé extrémistické prototalitní organizace?***

- ***V současnosti rezonuje společností otázka zrovnoprávnění registrovaného partnerství s manželstvím ohledně dědických práv. Jsou tato opatření opravdu nutná?***

- ***Měly by mít podle vás registrované páry možnost adoptovat děti?***

- ***V otázce zrovnoprávnění gayové a lesby požadují, aby přestali být odlišováni. Má být i homosexuální svazek v zákoně označován jako manželství?***

Obr. 5.5 Základ partnerství

B. Ohlédnutí za aktivitou: Shrneme-li vzájemné fungovaní ve vztazích, pojmenujte jedním slovem skutečnost, na které jsou vztahy postaveny?

C. Ohlédnutí za aktivitou: Shrneme-li vzájemné fungovaní ve vztazích, vyjádřete, co nejvíce ovlivňuje výsledek a ukazuje, kým opravdu jsme?

Situace 1 (PRVNÍ Z DVOJICE)

Máte oba jít na první společné setkání s tvojí rodinou a přáteli, které je pro tebe velice důležité. Potřebuješ, aby tvůj/tvoje partner/ka udělal/a dojem a mezi tvé přátele a rodinu zapadl/a. Tvůj/tvoje partner/ka má už zase velké zpoždění. Fakt tě štve, že ani v důležitých věcech na něj/ni není spoleh. Jaká bude tvoje reakce, až dorazí?

A. ***Nechám to zatím být, řešit to budu, až vychladnu a setkání skončí.***

B. ***Celou cestu na setkání to budu řešit a budu chtít znát důvod zpoždění a požadovat omluvu.***

C. ***Tohle byla poslední kapka! Sdělím mu/jí, že příště čekat nebudu a vyrazím napřed sám/a.***

Pokud tvůj partner/ka zvolil/a následující možnosti odpovědí, máš možnost reagovat:

B. b) **- I vyvolat USMIŘOVÁNÍ** s cílem vyčistit vzduch a ujasnit situaci výměnou názorů

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

- II udělit partnerovi/ce POSTIH a nechat to být (Prostě si to budeš pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

B. c) **- I vyvolat USMIŘOVÁNÍ** s cílem vyčistit vzduch a ujasnit situaci výměnou názorů

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

- II udělit partnerovi/ce POSTIH a nechat to být (Prostě si to budeš pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

- III poslat partnera/ku domů (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c) III**)

C. b) **- I udělit partnerovi/ce POSTIH** a nechat to být (Prostě si to budeš pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

- II UKONČIT VZTAH

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když se rozcházíš kvůli každé blbině.

C. c) **- I udělit partnerovi/ce POSTIH** (Tohle si budeš dlouho pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **2x POSTIH.**)

- **II UKONČIT VZTAH**

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když se rozcházíš kvůli každé blbině. Na druhou stranu při vaší oboustranné impulsivnosti by dříve nebo později bylo důvodem konce něco jiného.

Situace 2 (PRVNÍ Z DVOJICE)

V počátcích vztahu sedíte v restauraci a dojde na řešení problému, kdo zaplatí útratu. I v pozdějších etapách vztahu je komunikace kolem financí důležitá. Tvůj partner/ka se nyní nejspíše ocitl/a ve finančních potížích a očekává, že uhradíš nákup drahého spotřebiče nebo automobilu. Ve hře jsou však stále tři varianty jako při placení v restauraci, když jste spolu byli krátce. Jak tedy zareaguješ?

A. ***Zaplatím vše bez jediného protestu.***

B. ***Zaplatím vše s poznámkou, že příští stejně vysoký výdaj bude na něm/ní, a budu požadovat vysvětlení.***

C. ***Odmítnu zaplatit a budu trvat na tom, aby každý z nás zaplatil svoji polovinu pořizované věci.***

Pokud tvůj partner/ka zvolil/a následující možnosti odpovědí, máš možnost reagovat:

B. b) **- I vyvolat USMIŘOVÁNÍ** (Věříš, že má vše pod kontrolou.) a ujasnit si situaci výměnou názorů

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

- II udělit partnerovi/ce POSTIH (Není ochoten/a vyjasnit celou situaci.) a nechat to být (Prostě si to budeš pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

B. c) **- I vyvolat USMIŘOVÁNÍ** s prudkou výměnou názorů (Máš pocit, že je to z jeho/její strany menší přešlap.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

- II udělit partnerovi/ce POSTIH (Tvá důvěra v něj/ni utrpěla, budeš si to pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

- III obrátit nařčení proti partnerovi/ce – „Kdo tady komu nevěří? Mám ti vůbec dál věřit?“ (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c) III**)

C. b) **- I udělit partnerovi/ce POSTIH** a nechat to být (Tohle budeš nějakou dobu vydýchávat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **2x POSTIH.**)

- II UKONČIT VZTAH (Máš pocit, že tě vodí za nos.)

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte řešit své problémy.

C. c) **- I udělit partnerovi/ce POSTIH** (Tohle vážně narušilo tvou důvěru v něj/ni.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **3x POSTIH.**)

- II UKONČIT VZTAH

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, ale nevidíš jinou cestu, když se chová takto, sotva se objeví první vážný problém.

Situace 3 (PRVNÍ Z DVOJICE)

Před týdnem ti lékař oznámil vážnou diagnózu, která bude vyžadovat více než půl roku léčení a dlouhou rekonvalescenci. Už dvakrát ses to pokoušel/a partnerovi/ce říci, ale vždycky z toho nějak sešlo. Máš plnou hlavu možných scénářů i toho, kdo se o vše postará, až nebudeš moci. Partner/ka ti to moc neusnadňuje. Řekněme, že jeho/její priority jsou poněkud jinde (je zcela jedno, jestli se jedná o fotbal, hospodu, kamarády, rybaření nebo dálkové studium, výlety, nakupování, kolektivní sporty či dámské jízdy). Nejste schopni si v klidu sednout a probrat to. Nástup do nemocnice je ani ne za čtrnáct dnů. Jaký tedy zvolíš postup?

A. ***Vše partnerovi/ce řeknu, aby měl/a čas se s tím co nejrychleji vyrovnat a na vše se připravit.*** (Zde je nutné seznámit spolužáka/čku z dvojice s obsahem prvních dvou vět tvého uvozovacího textu).

B. Prozatím to partnerovi/ce neřeknu. Sám/a potřebuju čas si vše srovnat. Počkám do víkendu na vhodnější okamžik.

C. Odmítnu to partnerovi/ce říci, když je tak necitelný. Ať se chytí za nos, až se vše rozběhne.

Pokud tvůj partner/ka zvolil/a následující možnosti odpovědí, máš možnost reagovat:

A. c) **- I udělit partnerovi/ce POSTIH** (Pokud máš důvěru, že je opravdu jen zaskočen/a a situaci bere vážně.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **2x POSTIH.**)

- II UKONČIT VZTAH (S tebou už nic řešit nehodlám! Ne po takovém jednání!)

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když naprosto odmítá pochopit vážnost tvé situace. Nejspíš to tak bude nejlepší.

B. c) Ani si tě nevyslechl/a!

- I překousnout to a udělit partnerovi/ce POSTIH (Tvá důvěra v něj/ni utrpěla, budeš si to pamatovat.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **2x POSTIH.**)

- II přinutit partnera/ku, aby tě poslouchal/a (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c) II**)
- Sděl partnerovi/ce závažné sdělení. (Zaznamenej **POSTIH.**)

- III UKONČIT VZTAH (Takový ignorant opravdu není životní opora!)

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když naprosto odmítá vyslechnout opravdu důležité sdělení. Můžeš mu/jí jej sdělit dodatečně a zůstat pevný/a ve své volbě.

C. a) Partner/ka tě sám/a požádal/a o sdělení příčiny nastalé situace. Co mu/jí odpovíš?

- I Konečně se partnerovi/ce svěříš.

- Sděl partnerovi/ce závažné sdělení z úvodního textu (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)
- *Zároveň* jsi ty nedostatečně komunikoval/a. (Zaznamenej **POSTIH.**)
- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. a) I**)

- II Odmítneš se partnerovi/ce svěřit (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho /její strany.)

- Ty jsi nedostatečně komunikoval/a. (Zaznamenej **2x POSTIH.**)
- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. a) I**)

- III Odmítneš se partnerovi/ce svěřit a UKONČÍŠ VZTAH bez vysvětlení.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

C. b) Partner/ka nedělá nic a vyčkává. Vypadá spíše zmaten/á. Co mu/jí odpovíš?

- I Konečně se partnerovi/ce svěříš.

- Sděl partnerovi/ce závažné sdělení z úvodního textu. (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)
- *Zároveň* jsi ty nedostatečně komunikoval/a. (Zaznamenej **POSTIH.**)
- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. a) I**)

- II Odmítneš se partnerovi/ce svěřit (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Ty jsi nedostatečně komunikoval/a. (Zaznamenej **3x POSTIH.**)
- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. a) I**)

- III Odmítneš se partnerovi/ce svěřit a UKONČÍŠ VZTAH bez vysvětlení.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

C. c) Partner/ka vůbec netuší, že se s tebou něco děje? (Dospěje to do fáze, kterou jsi na samém začátku sám/a chtěl/a. Nepodivuj se ale výsledku!)

- I Odmítneš se partnerovi/ce svěřit. (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho /její strany.)

- Ty jsi nedostatečně komunikoval/a. (Zaznamenej **3x POSTIH.**)
- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. c) I**)

- II Odmítneš se partnerovi/ce svěřit a UKONČÍŠ VZTAH bez vysvětlení.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

Situace 1 (DRUHÝ/Á Z DVOJICE)

Tvůj/á partner/ka je silně nespokojen/a s tvým jednáním a čelí nastalé situaci: Trochu víc ses opozdil/a – skoro o hodinu. Hlídání času a dochvilnost nejsou zrovna tvojí silnou stránkou. Jsi velice nervózní, ale za dobu, co jste spolu, by si už mohl/a zvyknout, že už jiný/á nebudeš. Dnes se máte setkat s jeho/její rodinou, o to je vše náročnější.

Tučně zvýrazněné možnosti představují volby, které tvůj partner/ka může učinit. Jak budeš případně reagovat?

→ **Reakce tvého protějšku na situaci jsou označené tučně a velkými písmeny. Zvol jednu z odpovědí označených kurzívou a tu přečti nahlas. Takto pokračujte, dokud jeden z vás nedojde k definitivnímu řešení označenému puntíkem – *Postup do další situace.***

A. **„Nechám to zatím být, řešit to budu, až vychladnu a setkání skončí.“** *Některé malichernosti mají tendenci vyřešit se samy. Nemá smysl situaci vyhrocovat, když ti na výsledku setkání opravdu záleží, asi není dobré dorazit tam po bouřlivé výměně názorů. Až akce skončí, sděliš v klidu partnerovi/ce své pocity. Když se o problémech mluví v klidu, vyřeší se oboustranným nalezením kompromisu*.

- *Postup bez postihu do další situace* (na základě partnerovy/činy volby)

B. **„Celou cestu na setkání to budu řešit a budu chtít znát důvod zpoždění a požadovat omluvu.“** *Jsi zaskočen/a partnerovou/činou emotivní reakcí. Vždyť pozdní příchody přece nikdy nebyly problém, a najednou je z komára velbloud. Jak tedy budeš reagovat?*

a) *Rychle se omluvím a požádám o shovívavost, aby se to co nejrychleji shodilo ze stolu a akce proběhla ke zdaru věci.*

- *Postup do další situace bez postihu*

b) *Použiji nějakou tradiční výmluvu, místo abych se omluvil/a.* (Ale je ti doufám jasné, že v nastalé situaci to tvého partnera/ku může ještě více rozčílit.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. b)**)

c) *Začnu partnerovi/ce vyčítat jeho/její chyby, a vyvolám tak hádku.*

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c)**)

B. c) III **- 1 udělit partnerovi/ce POSTIH** a nechat to být

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

- 2 UKONČIT VZTAH

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když se rozcházíš kvůli každé blbině.

C. **„Tohle byla poslední kapka! Sdělím mu/jí, že příště čekat nebudu a vyrazím napřed sám/a.“** Tak tohle je síla. Proč reaguje tak přehnaně?

a) *Rychle se omluvím a vyjádřím svou lítost, aby se to co nejrychleji shodilo ze stolu a akce proběhla ke zdaru věci.*

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

b) *Začnu partnerovi/ce vyčítat jeho/její chyby, a vyvolám tak hádku* (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. b)**)

c) *Otočím se a raději s ní/ním nikam nepůjdu, když takhle vyvádí!* Co bude dělat, až půjde opravdu o něco důležitého? (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. c)**)

Situace 2 (DRUHÝ/Á Z DVOJICE)

Ocitl/a ses ve finanční tísni a obáváš se i stydíš zároveň o tom partnerovi/ce říci. Máš i nějaké dluhy, o kterých partner/ka neví. Svým chováním tak stavíš partnera/ku před problém, který byste ale měli řešit společně. Stejně jako jste v samých počátcích vztahu řešili, kdo zaplatí útratu v restauraci a mluvili jste spolu. Teď máš velké finanční obtíže a velice by ti pomohlo, kdyby tento problém partner/ka vyřešil/a, proto jsi ho/ji požádal/a, aby vše uhradil/a. Očekáváš, že blízcí lidé by si měli pomáhat. Jak tedy zareaguješ na partnerovu/činu volbu?

→ **Reakce tvého protějšku na situaci jsou označené tučně a velkými písmeny. Zvol jednu z odpovědí označených kurzívou a tu přečti nahlas. Takto pokračujte, dokud jeden z vás nedojde k definitivnímu řešení označenému puntíkem – *Postup do další situace.***

A. **„Zaplatím vše bez jediného protestu.“** *Asi žiješ s ideálním partnerem. Navíc s někým naprosto nekonfliktním, kdo navíc nemá potuchy, v čem se vlastně plácáš. Možná je načase v reakci na partnerovo/čino nezištné chování být upřímný/á. Kdy jindy se přiznat než nyní, už teď je dost pozdě.*

- *Postup bez postihu do další situace* (na základě partnerovy/činy volby)

B. **„Zaplatím vše s poznámkou, že příští stejně vysoký výdaj bude na něm/ní, a budu požadovat vysvětlení.“** *Nyní je jasné, že příští vysoký výdaj nebudeš schopen/na pokrýt, když nyní nejsi schopen/na pokrýt ani jeho polovinu. Jak zareaguješ na jeho/její požadavek vše vysvětlit?*

a) *Rychle se omluvím a přiznám finanční problémy, do kterých jsem se dostal/a, a partnera/ku poprosím, aby mi prominul/a, že jsem ho/ji o tomto problému neinformoval/a dříve.*

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

b) *Zkusím vše zahrát do autu a převést řeč jinam, abych získal/a čas vše diskrétně vyřešit.* (Ale je ti doufám jasné, že pokud pravda vyjde najevo, důvěra partnera/ky v tebe velice utrpí. V případě, že vše praskne, hrozí riziko, že se trvale rozejdete.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. b)**)

c) *Ztropím scénu a budu dotčen/a faktem, že mi nevěří!* (Zde je více než jisté, že v případě prozrazení se partner/ka bude cítit podveden/a a váš vztah ukončí.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c)**)

B. c) III **- 1 udělit partnerovi/ce POSTIH** a přejít to (Jen aby to neprasklo. Přece jen jsi to ty, kdo má máslo na hlavě.)

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

- 2 UKONČIT VZTAH

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když utíkáš, místo abys problém řešil/a.

C. **„Odmítnu zaplatit a budu trvat, aby každý z nás zaplatil svoji polovinu pořizované věci.“** Tak a co teď? Svou reakci zkus zvolit podle toho, co tě při vyjádření jeho odpovědi napadlo jako první: *To žiju s takovým sobcem? Má smysl se mu vůbec přiznat?*

a) *Rychle se omluvím a vyjádřím svou lítost, že nyní kvůli finančním potížím nejsem schopen/na dostát svým závazkům.*

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

b) *Začnu partnerovi/ce vyčítat, že nás není schopen/na zabezpečit, když já krátkodobě nemohu dát dohromady kýženou sumu.* (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany nebo vážné narušení vztahu do budoucna.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. b)**)

c) *Budu na partnera/ku naštvaný/á, odmítnu se s ním o problému dál bavit s prohlášením, že se bez dané věci jednoduše obejdu.* (Zde hrozí ukončení vztahu z jeho/její strany, až pravda vyjde najevo.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. c)**)

Situace 3 (DRUHÝ/Á Z DVOJICE)

Poslední dobou vám to zrovna moc neklape. Partner/ka je zamlklý/á, pořád se mračí a je podrážděný/á. Už s ní/m není žádná legrace. Máš pocit, že poslední měsíc řešíte jen provozní věci – kdo, co a kdy vyzvedne nebo nakoupí. Už jednou chtěl/a něco řešit. O víkendu si od všeho chceš dát pohov. Máte s kamarády/kami důležitou akci, kde se konečně trochu odreaguješ a nadechneš po tom ponurém dusnu, které u vás doma panuje. Až se vrátíš, bude nutné si promluvit, aby se konečně vzpamatoval/a.

- **Reakce tvého protějšku na situaci jsou označené tučně a velkými písmeny. Zvol jednu z odpovědí označených kurzívou a tu přečti nahlas. Takto pokračujte, dokud jeden z vás nedojde k definitivnímu řešení označenému puntíkem – *Postup do další situace.***

A. „Vše partnerovi/ce řeknu, aby měl čas se s tím co nejrychleji vyrovnat a na vše se připravit.“

a) *Omluvím se, že jsem netušil/a s jakým problémem se nyní potýká.*

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

b) *Jak jsem vše měl/a vědět, když jsi mi nic neřekl/a? Příště mi vše raději řekni včas!*

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **POSTIH.**)

c) *To je sice těžká situace, ale proč jsi mi to neřekl/a dřív! Za chvíli odjíždím na tu akci. Dořešíme to, až se vrátím!* (Zde je pravděpodobné, že se partner/ka bude cítit opuštěn/a a váš vztah utrpí vážné trhliny nebo bude z jeho/její strany ukončen.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**A. c)**)

B. „Prozatím to partnerovi/ce neřeknu. Sám/a potřebuju čas si vše srovnat. Počkám do víkendu na vhodnější okamžik.“ *Máš před odjezdem na důležitou akci a partner/ka zrovna teď chce něco zásadního řešit.*

a) *V klidu se zastavím a vše si trpělivě vyslechnu.*

- Postup do další situace vyžaduje tvoji volbu, jako by partner/ka zvolil/a variantu a (nyní si od protějšku vyslechni, o co se vlastně jedná). Následně zvol odpověď jako u **varianty a** (a, b, nebo c).

b) *Teď sis opravdu vybral/a nejméně vhodnou chvíli! Dobře, ale rychle v pěti minutách!* (Zde je pravděpodobné, že se partner/ka bude cítit opuštěn/a a váš vztah utrpí vážné trhliny.)

- Postup do další situace vyžaduje tvoji volbu, jako by partner/ka zvolil/a variantu a (nyní si od protějšku vyslechni, o co se vlastně jedná). Následně zvol odpověď jako u **varianty a** (a, b, nebo c).
- Nedostatečně jsi komunikoval/a. (Zaznamenej **POSTIH.**)

c) *Teď opravdu není čas nic důležitého řešit. Promluvíme si, až se vrátím!* (Zde je pravděpodobné, že se partner/ka bude cítit opuštěn/a a váš vztah utrpí vážné trhliny nebo bude z jeho/její strany ukončen.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**B. c)**)

B. c) II - 1 udělit partnerovi/ce POSTIH (že nechal/a situaci dojít tak daleko)

- Postup do další situace vyžaduje tvoji volbu, jako by partner/ka zvolil/a variantu a (nyní si od protějšku

vyslechni, o co se vlastně jedná). Následně zvol odpověď jako u **varianty a** (a, b, nebo c).

- Nedostatečně jsi komunikoval/a. (Zaznamenej **POSTIH.**)

- 2 UKONČIT VZTAH

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když utíkáš, místo abys mu/jí v obtížné situaci pomohl/a problém řešit.

C. **„Odmítnu to partnerovi/ce říci, když je tak necitelný. Ať se chytí za nos, až se vše rozběhne.“** *Něco se děje, ale netušíš, co. Hodně jsi přes víkend přemýšlel/a. Jaký tedy zvolíš postup?*

a) *Po návratu požádám partnera/ku, aby mi sdělil/a, co se vlastně děje.*

- Zde je nutné ústní sdělení protějšku na základě volby (**C. a)**)
- *Zároveň* (Zaznamenej **USMIŘOVÁNÍ.**)

C. a) I - 1 Začnu situaci konečně řešit.

- Postup do další situace vyžaduje tvoji volbu, jako by partner/ka zvolil/a variantu a (nyní si od protějšku vyslechni, o co se vlastně jedná). Následně zvol odpověď jako u **varianty a** (a, b, nebo c).

C. a) II - 1 Partner/ka odmítá sdělit, co se děje.

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **3x POSTIH.**)
- Vzájemné ukončení komunikace je počátkem konce.

C. a) III - 1 Partner/ka UKONČIL/A Vás vztah bez udání důvodu.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

b) *Zkusím vyčkat, jestli mi sám/a nesdělí, co se vlastně děje.* (Pasivita může narušit důvěru partnera/ky v tebe.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. b)**)

C. b) I - 1 Začnu situaci konečně řešit.

- Postup do další situace vyžaduje tvoji volbu, jako by partner/ka zvolil/a variantu a (nyní si od protějšku vyslechni, o co se vlastně jedná). Následně zvol odpověď jako u **varianty a** (a, b, nebo c).

C. b) II - 1 Partner/ka odmítá sdělit, co se děje.

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **3x POSTIH.**)
- Vzájemná nedůvěra mezi vámi vás už nadobro odcizila (máte příliš mnoho nahromaděné vzájemné averze).
- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš (na základě partnerovy/činy volby).

- Možná se časem dozvíš, co bylo důvodem konce, ale to je pro tuto chvíli i budoucnost zcela zbytečné.

C. b) III - 1 Partner/ka UKONČIL/A Vás vztah bez udání důvodu.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

c) *Asi to nebude nic důležitého, a pokud ano, měl/a mi to sám/a říct!* (Zde je více než jisté, že to povede ke konci vašeho vztahu.)

- Postup do další situace až po reakci tvého protějšku (**C. c)**)

C. c) I - 1 Partner/ka odmítá sdělit, co se děje.

- *Postup do další situace* (Zaznamenej **3x POSTIH.**)
- Vzájemná nedůvěra mezi vámi vás už nadobro odcizila (máte příliš mnoho nahromaděné vzájemné averze).
- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš (na základě partnerovy/činy volby).
- Možná se časem dozvíš, co bylo důvodem konce, ale to je pro tuto chvíli i budoucnost zcela zbytečné.

C. c) II - 1 Partner/ka UKONČIL/A Vás vztah bez udání důvodu.

- Do další situace už s partnerem/kou nepostoupíš, když oba odmítáte o svých problémech komunikovat. Žili jste vedle sebe, ne spolu.

Otázky pro shrnutí:

? **Jedním slovem vyjádři, na jakém základě jsou vzájemné vztahy postaveny? Jakou vlastnost musí oba partneři mít, aby jejich vztah vydržel?**

? **Dvěma slovy vyjádři, co nejvíce ovlivňuje výsledek vztahů a ukazuje, kým opravdu jsme?**

? **Měly by podle tebe mít registrované páry možnost adoptovat děti?**

6. Narušené rodinné vztahy. Rozvod z pohledu všech aktérů

MATKA (38)

Můj muž posledních pár let žije pouze vedle mě. Přes týden ráno zmizí do práce a vracívá se po osmé večer. O víkendech nebývá doma. Prý jezdí na druhý výdělek na jednorázové montáže do Německa, ze kterých se vracívá v pondělí večer. Jednou vzal s sebou dokonce syna, a ten tak zameškal den ve škole, ale školní záležitosti dětí musím vyřídit já. Připadá mi to jako jedno velké divadlo, kterým zakrývá, proč není doma. Volné chvíle věnuje určitě nějaké jiné. V podstatě jediný společně strávený čas je čtrnáct dní v létě u moře, a i to bylo spíše peklo, protože jsme se jenom hádali. Už toho mám dost. Každý den vypravit děti do školy, potom rychle do práce, odpoledne uvařit, vyzvednout mladší dceru z kroužků, udělat s dcerou úkoly a dohlídnout na syna, aby se zase nikde neflákal s kamarády. Připadám si jako služka někoho, kdo se chodí domů jen vyspat a akorát mi chrápe do ucha. Jedinou zábavu, kterou mám, je tradiční odpolední káva s kamarádkou, která snad jako jediná má pochopení pro mé problémy. Pár víkendů už jsem s dětma strávila u svý mámy. Mám sto chutí sebrat sebe i děti, nic neříct, odejít natrvalo.

OTEC (47)

To byl zase tejden. Pátek až pondělí Německo, v pondělí jsem si na to musel vzít dovolenou. Naštěstí šéf nic netuší. Úterý až pátek normální režim, ale i tak hodně nabitej. Ženská už zase prudí, že spolu netrávíme žádný čas a že mě děti znají jen z fotek, ale když jsem tehdá vzal kluka s sebou (jen naložit kamion, přejet Německo, složit kamion a zpátky), tak byl oheň na střeše. Teď zajedu pro dceru. Skáknem na rychlou zmrzku, než pojedem dom. Ani nevím, jestli chci ženu doma potkat, než zase odjedu. Pořád všechno špatně. Když takhle udělám dva tři víkendy do měsíce, splatíme barák o několik let dřív, a ještě můžeme jet v létě k moři. Mít blbý kecy to jo, ale spočítat si, co všechny ty blbosti, který musí mít, stojí, no proč by se namáhala. Až se vrátím z toho Německa, budu jí muset vážně promluvit do duše. Já makám jako chudej a ona si chodí s kamarádkama po kafíčkách, a pak si ty jejich jedy ještě tahá domů. Už člověku vyčítá i to blbý pivo, na který se dostanu v pátek večer jednou za tři tejdny, když nikam nejedu. Už toho mám plný zuby!

DCERA (12)

Dneska po škole jdu s tátou na zmrzku. Je to fajn, ale to znamená, že zase bude pryč celý víkend. Vždycky to tak je, když někam takhle jdeme. Máma bude zase celý víkend smutná nebo vzteklá. Ani nevím, co je horší. Každopádně to znamená zase celý víkend u babičky. To, jak mě vždycky štípe do tváří, jako bych byla mimino, mě fakt štve. Takže zase jak blbka budu muset napsat spolužačkám, že na slackline v sobotu do parku nepřijdu. Za chvíli mě tímhle tempem nikdo nikam nepozve. Brácha to má lepší, buď ho táta občas vezme s sebou, nebo jde s kamarády u babičky hrát fotbal, ale já tam nikoho neznám. Brácha do mě pořád hustí ty pravidla všelijakejch sportů. Zajímalo by mě, kdy to vzdá. Navíc máma onehdá vyhrožovala tátovi, že s námi odejde k babičce, když nebude doma víc. Natrvalo? To bych radši utekla z domu!

SYN (17)

Konečně pátek. Tenhle víkend to vypadá, že s tátou nejspíš nepojedu, takže můžem v klídku dohrát turnaj, co máme rozjetý z minulýho týdne. Jen doufám, že máma nebude tak vzteklá jako před třemi týdny, aby mi to nezatrhla. Sedět celej víkend zavřenej s třema hádavýma ženskýma v jednom baráku je fakt opruz. Známky ve škole mám zlepšený, absence vyřešený a dohnaný, takže fotbal prostě bude, nebo k babičce prostě nejedu a hotovo. Ječet na mě může máma i doma a bez babičky. Když mají svůj den, jsou fakt tandem k pohledání. Třeba se mnou pustí i ségru, ať tam s nima není furt zavřená. Mohla by třeba dělat rozhodčí. Teď jen skáknout koupit píšťalku. Už aby mi bylo osmnáct.

Genderově obrácené role?

OTEC (47)

Moje žena posledních pár let žije pouze vedle mě. Přes týden ráno zmizí do práce a vracívá se po osmé večer. O víkendech nebývá doma nebo málo. Prý jezdí do zahraničí na vědecké konference a pracovní setkání s kolegy ze zahraničí. Jednou vzala s sebou dokonce i dceru, a ta tak zameškala den ve škole. Ale školní záležitosti dětí musím vždy vyřídit já. Připadá mi to jako jedno velké divadlo, kterým zakrývá, proč není doma. Volné chvíle věnuje někomu jinému. V podstatě jediný společně strávený čas je čtrnáct dní v létě u moře, a i to bylo letos spíš za trest, protože jsme se jenom hádali. Už toho mám dost. Každý den vypravit děti do školy, potom rychle do práce, odpoledne uvařit, vyzvednout mladšího syna z kroužků, udělat se synem úkoly a dohlídnout na dceru, aby se zase nikde neflákala s kamarádkami. Připadám si jako sluha paní, co chodí domů jen na přespání jako do hotelu a akorát mi chrápe do ucha. Jedinou zábavu, kterou mám, je tradiční pivo s kamarádem, který snad jako jediný má pochopení pro mé problémy. Pár víkendů už jsem s dětma strávil u svý mámy. Mám sto chutí sebrat sebe i děti, nic neříct, odejít natrvalo.

MATKA (38)

To byl zase týden. Pátek až pondělí Německo, další konference, z níž musím ještě sepsat zprávu. Úterý až pátek normální režim, ale i tak hodně nabitej. Manžel už zase není spokojený, že spolu netrávíme žádný čas a že mě děti znají jen z fotek, ale když jsem onehdy vzala dceru s sebou (jen na dva dny, aby se podívala za hranice), tak byl oheň na střeše. Teď vyzvednu syna. Zajdeme na rychlou zmrzku, než pojedeme domů. Ani nevím, jestli chci manžela doma potkat, než zase odjedu. Pořád všechno špatně. Když takhle udělám dva tři víkendy do měsíce, splatíme dům o několik let dřív, a ještě můžeme jet v létě k moři. Mít připomínky to jo, ale spočítat si, co všechno stojí, to ne, no proč by se namáhal. Až se vrátím z Německa, budu mu muset vážně promluvit do duše. Já pracuji do úmoru a on si chodí s kamarádama na pivo, a pak si ty jejich jedy ještě tahá domů. Už člověku vyčítá i to blbý kafe, na který se dostanu v pátek večer jednou za tři týdny, když nikam nejedu. Už toho mám plný zuby!

SYN (12)

Dneska po škole jdu s mámou na zmrzku. Je to fajn, ale to znamená, že zase bude pryč celý víkend. Vždycky to tak je, když někam takhle jdeme. Táta bude zase celý víkend smutný nebo vzteklý. Ani nevím, co je horší. Každopádně to znamená zase celý víkend u babičky. To, jak mě vždycky štípe do tváří, jako bych byl mimino, mě fakt štve. Takže zase jak blb budu muset napsat spolužákům, že fotbal v sobotu padá. Za chvíli mě tímhle tempem nikdo nikam nepozve. Ségra to má lepší, buď ji máma občas vezme s sebou, nebo jde s kamarádkama u babičky vymýšlet nějaký bejkárny, ale já tam nikoho neznám. Ségra do mě pořád hučí, ať jdu taky, ale se nenechám pokousat. Zajímalo by mě, kdy to vzdá. Navíc táta onehdá vyhrožoval mámě, že s námi odejde k babičce, když nebude doma víc. Natrvalo? To bych radši utekl z domu!

DCERA (17)

Konečně pátek. Tenhle víkend to vypadá, že s mámou nejspíš nepojedu, takže můžeme v klidu dohonit soutěž v drezuře psů, co máme rozjetou z minulýho týdne. Jen doufám, že táta nebude tak vzteklý jako před třemi týdny, aby mi to nezatrhl. Sedět celý víkend zavřená se dvěma chlapama a babičkou v jednom baráku je fakt opruz. Známky ve škole mám zlepšený, absence vyřešený a dohnaný, takže psiska budou, nebo k babičce prostě nejedu a hotovo. Ječet na mě můžou rodiče doma a bez babičky. Když mají svůj den, jsou fakt tandem k pohledání. Třeba se mnou pustí i brášku, ať tam s nima není furt zavřený. Mohl by třeba dělat rozhodčího. Teď jen skočit koupit píšťalku. Už aby mi bylo osmnáct.

A. Zamyslete se nad úvodními texty a odpovězte na otázky:

- ***Dojde v rodině k rozchodu, který vyvrcholí rozvodem?***
- ***Kdo bude případný rozvod iniciovat, a kdo z rodiny naopak nic netuší?***
- ***Jaké byste v této situaci navrhovali řešení?***

Obr. 6.1 Bude rozvod?

B. Ohlédnutí za aktivitou:

- ***Shrneme-li vzájemné fungovaní ve vztazích, bylo pro vás obtížné dosáhnout kompromisu?***
- ***Kdo nebo co byl/o největší brzdou při dojednání smíru?***
- ***Kdo nebo co nejvíce komplikoval/o dosažení dohody při rozvodovém řízení?***

Obr. 6.2 Zlom pro volnost

NARUŠENÉ RODINNÉ VZTAHY. Rozvod z pohledu všech aktérů 2

DCERA (12) II

„Zítra mají naši soud. Doufala jsem, že se to mezi nima urovná, ale co začal být táta doma na víkendy, se to jen zhoršilo. Možná na tom nesu vinu já, když jsem tehdá utekla, teď krom advokátů mají na krku navíc policajty a sociálku. Že bude máma ječet, bylo jasný, ale tátu jsem takhle ještě neviděla. Dobře jim tak, aspoň si užili, čím procházím já. Do toho buzerujou učitelky, že se neučím. a jak asi? I pasťák, kterým mi vyhrožujou, by snad byl lepší než tohle bitevní pole!“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod rodičů je nevyhnutelný?***

→ Věk vaší postavy vás silně znevýhodňuje, ale v případě nevyhnutelného konce vztahu mezi rodiči byste si měli stanovit priority:

- ***Ke kterému z rodičů se budete chtít dostat do péče? Nebo budete požadovat žít střídavě u obou?***
- Zde se nabízí situace, že jeden nebo oba z rodičů se vás pokusí přetáhnout v rozvodové při na svou stranu. ***Budete to hrát na obě strany za účelem stmelení rodiny nebo v zájmu vlastního prospěchu?***
- Problémy se lépe řeší, když nejste sami. ***Kdo je s vámi na jedné lodi a řeší stejný problém?*** Vaše postava nazvala vygradovanou situaci bitevním polem. ***S kým se spojíte proti komu?***

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

- - - -

SYN (17) II

„Naši už se dohadujou několik měsíců. Po jednom víkendu začal být táta víc doma. Vypadalo to, že vše bude zase super. Co máma podala žádost o rozvod, se všechno rozsypalo. Ségra utekla na dva dny z domu. Byly to šílený dny všechny obcházet a obvolávat. Máma měla hysterickej záchvat, jak na ségru ječela, když ty úřednice odešly. Museli jsme ji s tátou odtáhnout, ale i ten byl neskutečně vzteklej. Když se pak do něj máma pustila, fakt jsem se bál, že jí dá ránu. Hned další den se táta odstěhoval. Od tý doby ho se ségrou vídáme někdy po škole a na tajňačku. Je fajn si jen tak nezávazně pokecat a nemuset na nic z toho myslet. Jestli se naši rozvedou, vypadá to, že se budem stěhovat a náš barák se prodá. Už jsem napsal tetě, aby zkusila rodiče přivést k rozumu nebo v nejhorším o azyl pro ségru. Dost těžce to teď nese. Už jsem si našel brigádu, zatím načerno, ale prachy budu od osmnácti potřebovat, abych se z toho dostal. Nebejt sociálky, nikdy by se to takhle nevyhrotilo!“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod rodičů je nevyhnutelný?***

→ Věk vaší postavy vám poskytuje výhodu. V případě, že budete svěřeni do péče pouze jednomu z rodičů, máte jistotu, že za necelý rok tomu bude konec. Pro případ nevyhnutelného konce mezi rodiči, byste si měli stanovit priority:

- ***Ke kterému z rodičů se budete chtít dostat do péče? Nebo budete požadovat žít střídavě u obou?***
- Zde se nabízí situace, že jeden nebo oba z rodičů se vás pokusí přetáhnout v rozvodové při na svou stranu. ***Budete to hrát na obě strany za účelem stmelení rodiny nebo v zájmu vlastního prospěchu?***
- Problémy se lépe řeší, když nejste sami. ***Kdo je s vámi na jedné lodi a řeší stejný problém? Pokusíte se se sestrou přivést rodiček rozumu, nebo podpoříte jednoho z nich proti druhému, a dokonáte tak rozpad rodiny?***

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

- - - -

OTEC (47) II

„Zítra máme první stání. V životě bych si nemyslel, že to takhle dopadne. Nebýt syna nejspíš bych tu fúrii praštil. Vůbec s ní není kloudná řeč. Už dvakrát na mě poštvala policajty, když jsem se snažil s ní promluvit, a do toho každej tejden otravuje její advokát s nějakými lejstry. S mou právničkou jsme se dohodli, že budem zdržovat, jak to jen půjde. Za deset měsíců bude synovi osmnáct. Už jsem mu to slíbil. Horší to bude s dcerou. Zatím jsem nedokázal vymyslet nic, aby skončila v péči u tý fúrie nebo u tchýně. Právnička mi poradila, abych nabídl smír. Udělal jsem to, i když se zaťatejma zubama a jen kvůli dětem. Když nevyjde smír, mám jí nechat auto a chatu, ale mám trvat na vyplacení z domu nebo jeho prodeji, abych se zbavil svý poloviny hypotéky. Stejně jsem tam chodil jen přespávat. Auťák mě sice mrzí, ale dcera je důležitější. Kamarádka už mi přes realitku pomáhá sehnat menší garsonku. Právnička říkala, že to musím stihnout, než začnu usilovat o svěření dcery do péče. S adresou na ubytovně bych neměl sebemenší šanci. Jinak by i ubytovna byla luxus. Kabina kamionu byla na přespání těsnější. Ještěže jsem prachy z víkendových německých melouchů nechal ulitý na eurovým účtu, o kterým ex nemá ani ponětí. Snad to bude jako základ na garsonku stačit. Asi bych to i přiznal, ale nemá ze mě dělat záletníka a podrazáka. Co chce, to dostane. Asi podle sebe soudím tebe, řekl bych.“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod se ženou je nevyhnutelný?***

→ Pokud je v této situaci pro vás rozchod nevyhnutelný, stanovte si priority:

- Priorita 1: získat dceru do péče (pro příštích více než 5 let velmi důležité).
- Priorita 2: získat do péče syna (ten má necelý rok do plnoletosti).

- ***Pokusíte se každého z nich získat na svou stranu? Nebo budete postupovat věcně?***

- Priorita 3: rozdělit majetek – se ženou napůl chatu, auto a dům (méně než polovinu hodnoty domu dosud zbývá splatit bance na hypotéce).
  - Musíte získat co nejdříve bydlení. (Polovina z ceny auta a chaty vychází na 1/3 ceny garsonky, na účtu z vedlejšáků máte stranou cca ¼ ceny garsonky, vyřešit to tedy může pouze prodej domu – jeho polovina má rozhodně cenu 2/3 garsonky, nezapomínejte ale na dluh.)
  - Vyřešení této priority výrazně ovlivní možnost svěření dětí do vaší péče.
- Priorita 4: ukončit vše co nejrychleji, nebo naopak protahovat řízení, než bude syn dospělý? Je to nutné?

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

MATKA (39) II

„Zítra to všechno začne. Už jsem řekla advokátovi, aby jeho ubohou nabídku na smír odmítl. Jestli si myslí, že bude zdržovat, aby mi sebral děti, tak se plete! Zjistila jsem, že se s nimi tajně schází. Syn se se mnou už ani nebaví a domů chodí jen přespat, jako to donedávna dělal jeho otec. Dcera sice mluví, ale jen odpovídá na otázky. Do toho úřednice ze sociálky se všemi těmi pohovory a učitelky kvůli dceřině prospěchu. Teď to dokonce vypadá, že když se nedohodneme, bude se náš dům muset prodat. Taková podlost připravit vlastní děti o domov. Syn se navíc odmítá stěhovat k babičce a vůbec s ním není řeč. Advokát mi radí, abych si opatřila co nejdříve manželovo majetkové přiznání, protože nemáme společné jmění manželů. Musím udržet dům, abych měla co největší šanci získat děti do péče. Za žádnou cenu mu je nenechám, aby do jejich výchovy kecala ta jeho milenka, kterou beztak někde má. Už aby to všechno bylo za námi.“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod s mužem je nevyhnutelný?***

→ Pokud je v této situaci pro vás rozchod nevyhnutelný, stanovte si priority:

- Priorita 1: získat dceru do péče (pro příštích více než 5 let velmi důležité).
- Priorita 2: získat do péče syna (ten má necelý rok do plnoletosti).
- ***Pokusíte se každého z nich získat na svou stranu? Nebo budete postupovat věcně?***
- Priorita 3: rozdělit majetek – se ženou napůl chatu, auto a dům (méně než polovinu hodnoty domu dosud zbývá splatit bance na hypotéce).
  - Musíte udržet dům a zabránit jeho prodeji. (Polovina z ceny auta a chaty vychází na 1/4 domu, vyřešit to tedy může pouze prodej. Dům máte z více jak poloviny zaplacený. Tedy vaše část dluhu na domě činí 1/4 hodnoty. Polovina domu má cenu jako chata a auto dohromady, nezapomínejte ale na dluh manžela – činí 1/4 hodnoty domu.)
  - Vyřešení této priority výrazně ovlivní možnost svěření dětí do vaší péče.
- Priorita 4: přinutit protistranu k co nejrychlejšímu řešení bez průtahů.

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

SENÁT ROZVODOVÉHO SOUDU

Průběh soudního líčení:

- Nejprve předseda senátu osloví mluvčího skupiny, která podala návrh na rozvod, a je tedy žalobcem.
- Žalobce shrne důvody, které jej vedly k tomu, že začal usilovat o rozvod manželství.
- Předseda senátu osloví žalovaného, jestli se k návrhu na rozvod připojí (od této chvíle je jasné, že o rozvod usilují obě strany) nebo přistoupí na rozvod dohodou (zde mají obě skupiny možnost se za pomoci svých advokátů dohodnout na podmínkách, které soud následně pouze potvrdí).
- Předseda senátu vyzve mluvčího žalující skupiny, aby předložil důkazy a povolal svědky k vyslechnutí, svědky lze doložit pouze na základě předchozích textů. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
    - Výslech svědků pro každou stranu zvlášť provede vždy jiný člen soudního senátu.
- Předseda senátu vyzve mluvčího žalované skupiny, aby předložil důkazy a povolal svědky k vyslechnutí. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
    - Výslech svědků pro každou stranu zvlášť provede vždy jiný člen soudního senátu.
- Pokud žádná ze stran nechce vyslechnout děti rozváděného páru jako svědky, vyzve předseda senátu postupně mluvčí skupin DCERA a SYN, aby se k případu vyjádřili, a výslech vede osobně. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
- Pokud některá ze stran MATKA nebo OTEC dosud nenavrhla protistraně možnost smíru, může tak učinit předseda senátu. Pokud už návrh na smír z jedné strany zazněl a byl odmítnut, může předseda senátu odmítající stranu znovu vyzvat, aby smír znovu zvážila.
- Soudní senát si po vyslechnutí všech pro a protiargumentů může před hlasováním vzít 1–2 minuty na poradu o rozsudku. (V normální proceduře se o majetku i přidělení dětí do péče rozhoduje zvlášť.)
- Soudní senát hlasuje o vynesení rozsudku o rozvodu, odložení případu (soud postupuje na základě rozhovorů, které před soudem proběhly).
- Po vynesení rozsudku jsou advokáti obou stran vyzváni k vyjádření, jestli se zúčastnění odvolají (pokud ne, rozsudek nabývá právní moci a manželství je rozvedeno).
    - Případ může skončit smírem, nebo rozvodem.

NARUŠENÉ RODINNÉ VZTAHY. Rozvod z pohledu všech aktérů 2 – Genderově obrácené role?

SYN (12) II

„Zítra mají naši soud. Doufal jsem, že se to mezi nima urovná, ale co začala být máma doma na víkendy, se to jen zhoršilo. Možná na tom nesu vinu já, když jsem tehdá utekl, teď krom advokátů mají na krku navíc policajty a sociálku. Že budou oba ječet, bylo jasný, ale tátu jsem takhle ještě neviděl. Dobře jim tak, aspoň si užili, čím procházím já. Do toho buzerujou učitelky, že se neučím. a jak asi? I pasťák, kterým mi vyhrožujou, by snad byl lepší než tohle bitevní pole!“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod rodičů je nevyhnutelný?***

→ Věk vaší postavy vás silně znevýhodňuje, ale v případě nevyhnutelného konce vztahu mezi rodiči byste si měli stanovit priority:

- ***Ke kterému z rodičů se budete chtít dostat do péče? Nebo budete požadovat žít střídavě u obou?***
- Zde se nabízí situace, že jeden nebo oba z rodičů se vás pokusí přetáhnout v rozvodové při na svou stranu. ***Budete to hrát na obě strany za účelem stmelení rodiny nebo v zájmu vlastního prospěchu?***
- Problémy se lépe řeší, když nejste sami. ***Kdo je s vámi na jedné lodi a řeší stejný problém?*** Vaše postava nazvala vygradovanou situaci bitevním polem. ***S kým se spojíte proti komu?***

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

- - - -

DCERA (17) II

„Naši už se dohadují několik měsíců. Po jednom víkendu začala být máma víc doma. Vypadalo to, že vše bude zase super. Co táta podal žádost o rozvod, se všechno rozsypalo. Brácha utekl na dva dny z domu. Byly to šílený dny všechny obcházet a obvolávat. Máma měla hysterickej záchvat, jak na bráchu ječela, když ty úřednice odešly. Museli jsme ji s tátou odtáhnout, ale i ten byl neskutečně vzteklej. Když se pak do něj máma pustila, fakt jsem se bála, že jí dá ránu. Hned další den se táta odstěhoval. Od tý doby ho s bráchou vídáme někdy po škole a na tajňačku. Je fajn si jen tak nezávazně pokecat a nemuset na nic z toho myslet. Jestli se naši rozvedou, vypadá to, že se budem stěhovat a náš barák se prodá. Už jsem napsala tetě, aby zkusila rodiče přivést k rozumu nebo v nejhorším o azyl pro bráchu. Dost těžce to teď nese. Už jsem si našla brigádu, zatím načerno, ale prachy budu od osmnácti potřebovat, abych se z toho dostala. Nebýt sociálky, nikdy by se to takhle nevyhrotilo!“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod rodičů je nevyhnutelný?***

→ Věk vaší postavy vám poskytuje výhodu. V případě, že budete svěřeni do péče pouze jednomu z rodičů, máte jistotu, že za necelý rok tomu bude konec. Pro případ nevyhnutelného konce vztahu mezi rodiči, byste si měli stanovit priority:

- ***Ke kterému z rodičů se budete chtít dostat do péče? Nebo budete požadovat žít střídavě u obou?***
- Zde se nabízí, že jeden nebo oba z rodičů se vás pokusí přetáhnout v rozvodové při na svou stranu. ***Budete to hrát na obě strany za účelem stmelení rodiny nebo v zájmu vlastního prospěchu?***
- Problémy se lépe řeší, když nejste sami. ***Kdo je s vámi na jedné lodi a řeší stejný problém? Pokusíte se s bratrem přivést rodiče k rozumu, nebo podpoříte jednoho z nich proti druhému, a dokonáte tak rozpad rodiny?***

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

- - - -

MATKA (39) II

„Zítra máme první stání. Právnička mi poradila, abych nabídla smír. Udělala jsem to, i když se zaťatými zuby a jen kvůli dětem. Já dělám o víkendech jako hloupá, a on nechá děti u babičky a má tam někde milenku. Proč by jinak podával žádost o rozvod a odešel z domu? Dělá mi samé podrazy. Zjistila jsem, že se s dětmi tajně schází. Dcera se se mnou už ani nebaví a domů chodí jen přespat. Syn sice mluví, ale jen odpovídá na otázky. Manžel se snaží ze všeho vyvléct a urvat kus majetku, na který jsem tolik dřela. Teď to dokonce vypadá, že když se nedohodneme, bude se náš dům muset prodat. Stejně jsem tam chodila jen přespávat. Taková podlost připravit vlastní děti o domov. Musím udržet dům, abych měla co největší šanci získat děti do péče. Za žádnou cenu mu je nenechám, aby do jejich výchovy kecala ta jeho milenka, kterou beztak někde má. Už aby to všechno bylo za námi.“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

- ***Bude vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod s mužem je nevyhnutelný?***

→ Pokud je v této situaci pro vás rozchod nevyhnutelný, stanovte si priority:

- Priorita 1: získat syna do péče (pro příštích více než 5 let velmi důležité).
- Priorita 2: získat do péče dceru (ta má necelý rok do plnoletosti).

- ***Pokusíte se každého z nich získat na svou stranu? Nebo budete postupovat věcně?***

- Priorita 3: rozdělit majetek – s mužem napůl chatu, auto a dům (méně než polovinu hodnoty domu dosud zbývá splatit bance na hypotéce).
  - Musíte udržet dům a zabránit jeho prodeji. (Polovina z ceny auta a chaty vychází na 1/4 domu, vyřešit to tedy může pouze prodej. Dům máte z více jak poloviny zaplacený. Tedy vaše část dluhu na domě činí 1/4 hodnoty. Polovina domu má cenu jako chata a auto dohromady, nezapomínejte ale na dluh manžela – činí 1/4 hodnoty domu.)
  - Vyřešení této priority výrazně ovlivní možnost svěření dětí do vaší péče.
- Priorita 4: přinutit protistranu k co nejrychlejšímu řešení bez průtahů.

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

OTEC (47) II

„Zítra to všechno začne. Už jsem řekl své advokátce, aby manželčinu ubohou nabídku na smír odmítla. Jestli si myslí, že bude zdržovat, aby mi sebrala děti, tak se plete! V životě bych si nemyslel, že to takhle dopadne. Nebýt dcery nejspíš bych tu fúrii praštil. Vůbec s ní není kloudná řeč. Už dvakrát na mě poštvala policajty, když jsem se snažil s ní promluvit, a do toho každý týden otravuje její advokát s nějakými lejstry. S mou právničkou jsme se dohodli, že budeme zdržovat, jak to jen půjde. Za deset měsíců bude dceři osmnáct. Už jsem jí to slíbil. Horší to bude se synem. Zatím jsem nedokázal vymyslet nic, aby skončil v péči u tý fúrie nebo u tchýně. Do toho úřednice ze sociálky se všemi těmi pohovory a učitelky kvůli synově prospěchu. Dcera se navíc odmítá stěhovat a vůbec s ní není řeč. Advokát mi radí, abych si opatřil co nejdříve manželčino majetkové přiznání, protože nemáme společné jmění manželů. Když torpéduji smír, mám jí nechat auto a chatu, ale mám trvat na vyplacení z domu nebo jeho prodeji, abych se zbavil své poloviny hypotéky. Kamarádka už mi přes realitku pomáhá sehnat menší garsonku. Právnička říkala, že to musím stihnout, než začnu usilovat o svěření dcery do péče. S adresou na ubytovně bych neměl sebemenší šanci. Ještěže jsem prachy z různých melouchů nechal ulitý na eurovým účtu, o kterým ex nemá ani ponětí. Snad to bude jako základ na garsonku stačit. Asi bych to i přiznal, ale nemá ze mě dělat záletníka a podrazáka. Co chce, to dostane. Asi podle sebe soudím tebe, řekl bych.“

→ Z toho, co nyní víte o své postavě, zkuste vymyslet postup, jak co nejlépe přestát celou situaci:

Bude Vaším cílem udržet rodinu pohromadě? Nebo se smíříte s tím, že rozvod se ženou je nevyhnutelný?

→ Pokud je v této situaci pro vás rozchod nevyhnutelný, stanovte si priority:

- Priorita 1: získat syna do péče (pro příštích více než 5 let velmi důležité).
- Priorita 2: získat do péče dceru (ta má necelý rok do plnoletosti).

- ***Pokusíte se každého z nich získat na svou stranu? Nebo budete postupovat věcně?***

- Priorita 3: rozdělit majetek – se ženou napůl chatu, auto a dům (méně než polovinu hodnoty domu dosud zbývá splatit bance na hypotéce).
  - Musíte získat co nejdříve bydlení. (Polovina z ceny auta a chaty vychází na 1/3 ceny garsonky, na účtu z vedlejšáků máte stranou cca 1/4 ceny garsonky, vyřešit to tedy může pouze prodej domu – jeho polovina má rozhodně cenu 2/3 garsonky, nezapomínejte ale na dluh.)
  - Vyřešení této priority výrazně ovlivní možnost svěření dětí do vaší péče.
- Priorita 4: ukončit vše co nejrychleji, nebo naopak protahovat řízení, než bude dcera dospělá? Je to nutné?

→ Dejte hlavy dohromady a sestavte plán, jak budete za svou postavu postupovat u soudu.

SENÁT ROZVODOVÉHO SOUDU

Průběh soudního líčení:

- Nejprve předseda senátu osloví mluvčího skupiny, která podala návrh na rozvod, a je tedy žalobcem.
- Žalobce shrne důvody, které jej vedly k tomu, že začal usilovat o rozvod manželství.
- Předseda senátu osloví žalovaného, jestli se k návrhu na rozvod připojí (od této chvíle je jasné, že o rozvod usilují obě strany) nebo přistoupí na rozvod dohodou (zde mají obě skupiny možnost se za pomoci svých advokátů dohodnout na podmínkách, které soud následně pouze potvrdí).
- Předseda senátu vyzve mluvčího žalující skupiny, aby předložil důkazy a povolal svědky k vyslechnutí, svědky lze doložit pouze na základě předchozích textů. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
    - Výslech svědků pro každou stranu zvlášť provede vždy jiný člen soudního senátu.
- Předseda senátu vyzve mluvčího žalované skupiny, aby předložil důkazy a povolal svědky k vyslechnutí. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
    - Výslech svědků pro každou stranu zvlášť provede vždy jiný člen soudního senátu.
- Pokud žádná ze stran nechce vyslechnout děti rozváděného páru jako svědky, vyzve předseda senátu postupně mluvčí skupin DCERA a SYN, aby se k případu vyjádřili, a výslech vede osobně. (Mluvčí nebo předvolaný svědek před soudem vždy stojí.)
- Pokud některá ze stran MATKA nebo OTEC dosud nenavrhla protistraně možnost smíru, může tak učinit předseda senátu. Pokud už návrh na smír z jedné strany zazněl a byl odmítnut, může předseda senátu odmítající stranu znovu vyzvat, aby smír znovu zvážila.
- Soudní senát si po vyslechnutí všech pro a protiargumentů může před hlasováním vzít 1–2 minuty na poradu o rozsudku. (V normální proceduře se o majetku i přidělení dětí do péče rozhoduje zvlášť.)
- Soudní senát hlasuje o vynesení rozsudku o rozvodu, odložení případu (soud postupuje na základě rozhovorů, které před soudem proběhly).
- Po vynesení rozsudku jsou advokáti obou stran vyzváni k vyjádření, jestli se zúčastnění odvolají (pokud ne, rozsudek nabývá právní moci a manželství je rozvedeno).
    - Případ může skončit smírem, nebo rozvodem.

Otázky pro shrnutí:

? **Jak obtížné je ve vyhrocené situaci nalézt kompromisní řešení? Co k řešení nevede, ale naopak ho oddaluje? Nebylo by lepší dosáhnout dohody, než se situace vyhrotí?**

? **Co bys manželskému páru poradil jako řešení v první předrozvodové fázi, kdy konflikt teprve začínal?**

? **Měly děti větší možnosti do konfliktu zasáhnout, když ještě nebyl tak vyhrocen?**

7. Stát. Volby a volební právo

Pro splnění následujících úkolů si stáhni pracovní list 2 „Volby a volební právo 2“, který nalezneš v souboru *Příloha č. 4.3.1.1.4 na* http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ieeblnyhg.

A. V pracovním listu doplň ke stručným popiskům systémů vlády názvy jednotlivých níže uvedených režimů.

K historii evropské civilizace neodmyslitelně patří *prvek volby*, který je jedním z jejích hlavních pilířů. Pochází z antické a později křesťanské tradice. V Evropě se tento prvek střetával, ale také doplňoval s původně orientálním pojetím bezmezné poslušnosti a podřízení se autoritě. V každodenním životě se tak postupně prosazovala svobodná volba jednotlivce. Ta se projevila v klasickém řeckém pojetí ve svobodě myšlení a raně křesťanském učení o svobodě svědomí. Dnes je nám vlastní právo svobodné volby, a to v rozpětí od zdánlivě nedůležitého rozhodování o každodenních záležitostech po řešení vážných záležitostí, jakými jsou např. svobodná volba životního partnera, profese, životního stylu – zkrátka životní cesty vůbec. Spektrum vývoje od počátečních vznešených filozofických myšlenek k současné realitě bylo velmi pestré a trvalo více než dva a půl tisíce let.

Vaším úkolem bude zmapovat, jak se v čase vyvíjela cesta prvku volby ve stručně definovaných evropských politických systémech minulosti i současnosti tak, jak jednotlivé systémy ideově dozrávaly v nová spravedlivější uspořádání. Hlavní střet v rámci vývoje politického uspořádání stál a neustále stojí v cestě od absolutní vlády jednotlivce přes vládu uskupení úzké privilegované skupiny jednotlivců po vládu všemi rovnoprávnými občany volených zastupitelských orgánů nebo přímé vyjádření v referendech. Současné uspořádání politického systému i přes řadu vad stojí na demokratickém pojetí tzv. svobodných voleb, odvozených od tisíce let staré myšlenky svobody volby každého jednotlivce.

Cesta to byla dlouhá…

absolutní monarchie
konstituční monarchie
městské obchodní republiky
parlamentní monarchie
parlamentní republika
plutokratická republika
poloprezidentská republika
prezidentská republika
republika (diktatura)
řecké městské státy (demokracie)
římská republika
šlechtická oligarchická republika
volená absolutní monarchie
volená monarchie
volená stavovská monarchie

B. Ke stručným charakteristikám uspořádání moci ve státě přiřaď názvy jednotlivých režimů (tj. druh vlády + jeho definice) a chronologicky sestav ty, které vedly k zastupitelskému systému stojícímu na svobodných volbách.

- přímo volení představitelé lidu (tribunové), úředníci (magistráti)
- zastupitelská forma senát (přímo volení zástupci z řad římské elity – patriciové)

- v čele přímo volený prezident (je mu podřízena vláda, skutečně vládne)
- parlament s volenými zástupci (volen současně s prezidentem, uděluje důvěru vládě, schvaluje zákony)

- volený zástupce z řad významných rodin kupeckého patriciátu
- hlasovací právo pouze bohatí měšťané

- v čele přímo volený prezident (většinou poslední svobodné volby na hodně dlouhou dobu nebo moc získaná vojenským pučem), skutečně vládne opřený o stranickou i státní úřední byrokracii
- silná pozice armády, policie i tajných služeb

- volba krále nejvýznamnějšími feudály (původně z řad královské dynastie, později z vlastních řad nebo představitelů cizích dynastií)

- v raném středověku před ustálením dědičných dynastií volen absolutní vládce
- volba krále v případě vymření dynastie

- v čele přímo nebo parlamentem volený prezident s ceremoniální funkcí, morální autorita
- suverénem parlament s volenými zástupci (uděluje důvěru vládě)

- dědičný absolutní vládce z Boží vůle
- hlavou světských a duchovních feudálů a měst

- volba hlavy státu širším plénem na zemském sněmu nebo parlamentem
- hlasovací právo pouze hlavy šlechtických rodů, případně královských měst, představitelů zemské církve = dualita moci mezi králem a stavy

- republika s monarchistickými prvky, v čele volený nebo dědičný správce
- zemské sněmy členů bohaté podnikatelské šlechty, zástupců měst, kupeckého patriciátu (zástupci dle velikosti majetku)

- monarchie s republikánskými prvky, kliky šlechty volí krále ze svých řad nebo z řad cizinců
- šlechta řídí zemi a hlasuje o nových zákonech

- suverénem parlament s volenými zástupci a král (dualita moci – kompetence obojích vymezena zákony, případně předchůdci ústavy, později psanou ústavou), volební právo dle velikosti majetku a placených daní

- v čele dědičný panovník s ceremoniální funkcí, morální autorita
- suverénem parlament s volenými zástupci (uděluje důvěru vládě)

- v čele přímo volený prezident (je mu podřízena vláda, skutečně vládne v případě, že jeho strana má většinu v parlamentu a post premiéra)
- má-li křeslo premiéra a většinu v parlamentu opozice, systém jako v parlamentních

absolutní monarchie
konstituční monarchie
městské obchodní republiky
parlamentní monarchie
parlamentní republika
plutokratická republika
poloprezidentská republika
prezidentská republika
republika (diktatura)
řecké městské státy (demokracie)
římská republika
šlechtická oligarchická republika
volená absolutní monarchie
volená monarchie
volená stavovská monarchie

Cesta k demokratickým volbám

→ **Minulost:**

› **omezení daná pohlavím, odlišným náboženstvím;**

› **omezení daná původem, výší majetku.**

Obr. 7.1 Rovné hlasovací právo

→ **Současné podmínky:**

› **všeobecnost** (volíme bez ohledu na pohlaví, rasu, náboženství, politické smýšlení atd.);

› **přímost** (každý volí sám za sebe, není možné hlasovací právo přenést na jinou osobu);

› **rovnost** (každý disponuje jedním rovnocenným hlasem, bez ohledu na výši majetku, původ atd.);

› **tajnost** (volič má právo vyjádřit svou vůli bez možnosti být s hlasem konkrétně spojen);

› jediným **omezením** je dosažení věkové hranice dospělosti a svéprávnost.

Otázky pro shrnutí:

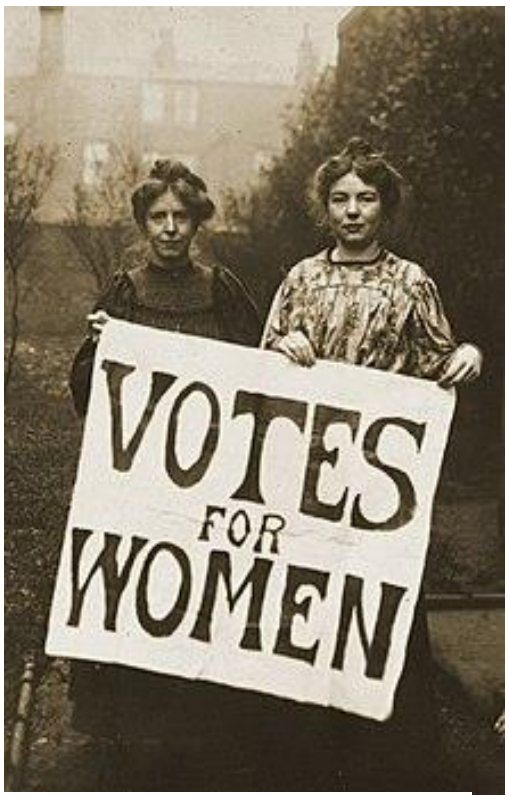
? **Považuješ doplnění medailonků, tj. přiřazení názvů k různým politickým režimům minulosti za obtížné a proč?**

? **Neobsahuje pracovní list 2 s diagramem chybu? Dokázal/a bys ji nalézt?**

8. Občanem. Ženy ve veřejném životě

A. Vytvořte kandidátní listinu a proveďte celotřídní volby!

Součástí veřejného života jsou například spolková činnost (tělovýchovné jednoty jako tradiční Sokol nebo zájmová sdružení dobrovolných hasičů, myslivců, zahrádkářů, včelařů atd.), sport, věda, výzkum, umění, společenský tanec, působení v médiích, charitativní a sociální činnost, náboženský život, podnikání (místní i regionální důležitosti), byznys celostátního i mezinárodního významu a mnohé další okruhy činnosti, které zastřešují volené orgány krajské nebo komunální samosprávy a státní správy.

Obr. 8.1 Rovné hlasovací právo

→ Představte si vaši třídu jako malou obec, kde co obyvatel, to způsobilý volič. **Sestavte kandidátní listinu občanů, kteří hodlají kandidovat na zastupitele, a řídit tak veřejný život v obci.**

- Můžete pak na tabuli vypsat jména kandidátů komunálních voleb, ze kterých budou všichni včetně kandidátů vybírat a volit zastupitelstvo,
- nebo se jednoduše rozdělte na skupiny těch, kteří kandidovat chtějí, a kteří nikoli.
- Každý občan má právo volit a být volen (volit mohou všichni a kandidovat také). Kandidátka by měla obsahovat minimálně tolik jmen, kolik je křesel v zastupitelstvu. Maximální počet není omezen (leda snad počtem občanů).
- Počet členů vašeho třídního zastupitelstva je omezený na pět lidí.
- Každý volič, i ten který kandiduje, má tedy právo dát hlas max. pěti lidem, které by v zastupitelstvu chtěl vidět (včetně sebe, pokud se rozhodl kandidovat).

B. Na volební lístek napiš maximálně pět jmen lidí, které bys chtěl(a) vidět v nově zvoleném zastupitelstvu.

- Volební lístek bude před vhozením do urny obsahovat maximálně pět jmen, žádné informace o voliči – volba je TAJNÁ. Prázdný nebo roztržený lístek je neplatný.

Obr. 8.2 Všeobecné, rovné a přímé hlasovací právo

C. Zvolte z maximálně tří žáků, kteří nekandidují, volební sčítací komisi.

- Do archu sečtou všem kandidátům jejich hlasy.
- Sečtou i počet odevzdaných (platných i neplatných) hlasů.

D. Volební sčítací komise vyhlásí výsledky voleb, které jsou následně zapsány na tabuli. Prvních pět kandidátů s nejvíce hlasy by se mělo stát zastupiteli.

Slyšeli jste o směrnici Evropského parlamentu zavádějící **40% podíl žen ve vedení**? Média hovoří o tzv. **zavedení kvót**.

V tuto chvíli jde o kvóty týkající se vedení firem nebo volebních kandidátek.

Pokud bychom celou věc mírně zveličili na vedoucí funkce obecně, mohlo by se začít dít následující:

- Pokud byste se směrnicí měli řídit i při třídních volbách, bylo by nutné opravit volební výsledek tak, aby dvě místa v zastupitelstvu získaly dívky (pokud by toto při volbách nenastalo).
- Pokud tedy byli ve volbách do pětičlenného zastupitelstva zvoleni **více než tři kluci**, poslední dva uvolní svá místa v zastupitelstvu nejúspěšnějším dívkám.

Všichni jsme si rovni, tak upravme znění směrnice i obráceně: Pokud byly ve volbách do pětičlenného zastupitelstva zvoleny **více než tři dívky**, poslední dvě uvolní svá místa v zastupitelstvu nejúspěšnějším klukům.

Kandidáti(tky), kteří(ré) **museli(y)** svá **místa uvolnit** opačnému pohlaví,

- by měli(y) dostat krátkou možnost se k celé věci vyjádřit;
- by měli(y) odpovědět na následující otázky:
  - ***Jak ses cítil(a), když jsi dostal(a) od spoluobčanů (spolužáků) důvěru a uspěl(a) jsi ve volbách?***
  - ***Jak ses naopak cítil(a), když jsi musel(a) důvěrou svěřené místo uvolnit?***

Rovněž kandidáti(tky), kteří(ré) svá **místa** takto **obdrželi(y)** od opačného pohlaví,

- by měli(y) dostat krátkou možnost se k celé věci vyjádřit;
- by měli(y) odpovědět na následující otázky:
  - ***Jak ses cítil(a), když jsi dostal(a) místo, na které byl předtím zvolen(a) někdo jiný?***
  - ***Je toto nařízení legitimní již při úpravě povinného 40% podílu žen na kandidátce?***

Otázky do celotřídní diskuze:

- ***Je směrnice krokem správným směrem?***
- ***Nebude mít podobné nařízení spíše opačný efekt?***
- ***Toto nařízení má za cíl zlepšit podmínky žen. Přináší podle tebe možnost zlepšení, nebo naopak rozděluje společnost?***
- ***Je 40% podíl dostatečný? Nebylo by správné navýšit kvótu na 50 %?***

- ***Je správné rezervovat ženám místa ve veřejném životě (nejen v politice) způsobem, jakým v některých zemích řeší práva menšin? Pokud jsi muž, myslíš si, že žena je v naší společnosti menšinou? Pokud jsi žena, cítíš se být menšinou?***

- ***Nenarušuje nově předkládaná směrnice jeden ze základních prvků demokracie, kterým je rovný přístup k příležitostem a veřejná soutěž? Uveď důvody, proč si to myslíš.***

- ***Nezpochybňuje takové nařízení v případě volených orgánů volby, které jsou hlavním pilířem zastupitelské demokracie?***

- ***Jak se díváte na snahu vyřešit problém vyhrazením 40 % míst na kandidátních listinách ženám? Neodradí naopak toto opatření schopné ženy a proč?***

- ***Neměly by být zavedeny oddělené mužské a ženské kandidátky?***

- ***Co myslíte, mohlo by toto nařízení o kvótách dostat do politiky více žen, a proměnit tak politickou kulturu?***

- **Otázka pro dívky:** Zkus se vžít do situace ženy kolem čtyřicítky, která se sama vlastní pílí a schopnostmi vypracovala na pozici, která je většinově mužskou záležitostí. Obětovala jsi kvůli tomu mnohé, žiješ bez partnera, dětí… a nyní je na stejnou pozici přijat někdo bez zásluh, kdo nemusel obětovat vůbec nic. ***Co k takovému člověku budeš cítit? Vymezíš se vůči němu nějak?***

- **Otázka pro dívky:** Zkus se vžít do situace ženy kolem čtyřicítky, která má dvě malé děti. Péče o ně limituje tvoji šanci podobné tebou vysněné místo ve tvé profesi získat a kvóty by ti toto mohly umožnit. ***Je to podle tebe správné?***

- **Otázka pro kluky:** Zkus se vžít do situace muže kolem čtyřicítky, který se sám vlastní pílí a schopnostmi vypracoval na pozici, kam je přijat někdo na základě kvót. ***Co k takovému člověku budeš cítit? Jak by ses cítil ty, kdybys věděl, že tě někde přijali jen proto, aby splnili nějaké nařízení?***

- **Otázka pro kluky:** Zkus se vžít do situace muže kolem čtyřicítky, který zůstal doma s dětmi. Pro návrat do vytouženého zaměstnání by ti měly pomoci kvóty. ***Měl bys dostat tuto šanci?***

- ***Jsou stávající mechanismy u volených orgánů pro zastoupení mužů a žen dostatečné?***

- ***Jak lze problém řešit v rámci stávajících mechanismů?***

Otázky pro shrnutí:

? **Je správné rezervovat ženám místa ve veřejném životě (nejen v politice) způsobem, jakým v některých zemích řeší práva menšin? Pokud jsi muž, myslíš si, že žena je v naší společnosti menšinou? Pokud jsi žena, cítíš se být menšinou?**

? **Jak se díváš na snahu vyřešit problém vyhrazením 40 % míst na kandidátních listinách ženám? Neodradí naopak toto opatření schopné ženy a proč?**

? **Co myslíš, mohlo by toto nařízení o kvótách dostat do politiky více žen, a proměnit tak politickou kulturu?**

9. Vlastnictví a sociální nerovnost. Přerozdělováním ke zmenšení nerovnosti?

Věčným a nikdy nekončícím střetem mezi tradiční politickou pravicí a levicí je řešení otázky míry nutné solidarity. Má být stát pouze garantem pravidel, vybírat nízké daně, občanům hradit nejnutnější nebo žádné sociální služby (provoz zařízení pro seniory, nemocnice, školy atd.) a potřebným vyplácet minimum nebo vůbec nic? Má naopak být stát přímo aktivní, vybírat vysoké daně, občanům hradit sociální služby v plné výši a potřebným vyplácet dávky umožňující důstojný život?

Pomáhá přerozdělování odbourávat sociální nerovnost? Nebo naopak odbouráním jedné nerovnosti vytváříme novou nerovnost?
Nejsou příčinou většiny střetů těchto dvou názorových táborů předsudky? Je předsudkem něco, co pravdivě vystihuje realitu?

Obr. 9.1 Výběrčí daní

Alena (25)

Slečna Alena je čerstvou absolventkou dvou vysokoškolských oborů, archivnictví a dějin umění. Během studia bylo pro ni velmi těžké i ve velkém městě sehnat práci na částečný úvazek v oboru, natož na maloměstě. Nyní rok po ukončení studia se živí stejně jako za studií pouze nárazovými brigádami na dohodu. Z evidence úřadu práce ji totiž vyškrtli, neboť si měsíčně vydělala o několik stovek víc, než byl povolený limit. Tak si z toho mála, co vydělá na překladech a přepisech archiválií, musí navíc hradit i zdravotní pojištění, což bylo jediné, co jí pracák platil. Do měsíce se účastní tří pohovorů, kdy opakující se otázky, jestli je vdaná nebo kolik plánuje dětí, jí připadají bezpředmětné a ponižující. Začíná klesat na duchu. „Snad se to už jednou zlomí!“ říká si.

Sabina (31)

Paní Sabina je vyučenou kadeřnicí, ale kromě prvních dvou let po škole zatím nepracovala. Od dvaceti let zvládla dvě svatby, dva rozvody, pečuje o své tři děti (11, 8, 6 let). Ráda by měla se stávajícím druhem čtvrté dítě, ale ten to podmiňuje tím, že ona přestane pít. Obživu jí tedy zajišťuje její druh a status rozvedené samoživitelky. Vdávat se proto znovu nehodlá. Kromě nepravidelného výživného od bývalých manželů pobírá dávky v hmotné nouzi, příspěvek na bydlení a dávky na své tři děti. Nabízenou práci již několikrát odmítla. Ráda by získala větší sociální byt. „Pro pět lidí ve dvou místnostech, přemrštěný nájem v bytě, kde neteče ani teplá voda, to není důstojný život,“ myslí si.

Franta (37)

Pan František se živí jako elektrikář a i většinu času o víkendech tráví na montážích. Jako živnostník má výhodu, že si může čas organizovat podle momentální situace. O zákazníky nemá nouzi, spíše je musí odmítat, aby měl jednou za čtrnáct dnů či tři týdny volný víkend vyhrazený pro svého malého syna, což se mu horko těžko podařilo domluvit s exmanželkou. Nejvíce jej dusila nenáviděná administrativa, proto si raději najal externí účetní. „Nebýt toho, berňák by mě už dávno stáhl z kůže,“ myslí si.

Jindřiška (45)

Paní Jindřiška pracuje jako úřednice v kanceláři. Denně vstává před šestou, aby stihla vypravit děti do družiny/školy, a pak autem více než hodinu cestuje do zaměstnání. V práci zůstává každý den do půl čtvrté a po půl páté se vracívá domů, kde jí začíná druhá směna v domácnosti. Nedávno byla

v práci povýšena a dostala přidáno, ale spadla tím také do vyššího zdaňovacího tarifu a moc peněz navíc jí to nepřineslo. Při plném nasazení si i s manželem a dětmi nežijí špatně. „Nevím, jak bychom to dělali, kdyby jeden z nás onemocněl, nebo dokonce nedej bože přišel o práci," řekla kdysi sousedce.

Martin (56)

Pan Martin vlastní se společníkem malou pekárnu. Každé ráno vstává před třetí hodinou, aby se stihla vyrobit ranní várka pečiva. Tohle by ale bylo to nejmenší. V poslední době vzrostla cena surovin, hlavně hladké mouky. Aby toho nebylo málo, přišla vláda s elektronickou evidencí tržeb. Nové vybavení stálo nemalé peníze. Nebýt elánu o mnoho let mladšího společníka možná by pekárnu jednoduše zavřel. Jako by nestačily vysoké daně, které stát vyhazuje za hlouposti. Každou chvíli se mění pravidla a to je z jeho pohledu ta největší zátěž. Nedávno se mu narodil první vnuk. „Rád bych si ho také užil, pokud se vůbec ve zdraví dožiju důchodu," prohlásil u piva před kamarády.

Josef (72)

Pan Josef celý život vstával před třetí hodinou a vracel se pozdě odpoledne, pokud jezdil pravidelnou linku. Jako řidič autobusu procestoval se zájezdy většinu Evropy. Občas se zajede podívat za kolegy, když má cestu kolem ČSAD. V posledním roce se u něj objevily zdravotní komplikace. Ze všeho nejvíce ho rozčiluje, když si má připlácet za léky a léčbu. „K čemu jsem čtyřicet let platil zdravotní pojištění?" rozčiluje se.

Kdo nepracuje, ať nejí. ***Je toto výchovné rčení zcela pravdivé?*** **– Řečeno slovy politického slovníku:** ***Potřebujeme solidární sociální stát?***

Obr. 9.2 Kobliha je lepší než guláš!

A. Které znáš skupiny obyvatel, kteří nepracují, a proč tomu tak je? (diskuze pro celou třídu)

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

B. Předsudky a stereotypy utvářejí naše sociální prostředí, ve kterém se pohybujeme. Zamysli se nad následujícími tvrzeními, hledej a podtrhni pravdivá tvrzení o výše zmíněných skupinách oproštěná od předsudků. (Přečti si a přiřaď ke každé skupině jméno člověka, jehož stručný životopis máš možnost si přečíst. Někteří jednotlivci mohou spadat i do skupin vyjádřených v úkolu A. Stručně vypiš, kterých se to týká.)

(Důležité jsou formulace v těchto větách, proto čti velmi pozorně.)

Příklad: Všichni nezaměstnaní jsou darmožrouti. (*Jedná se o předsudek valné části populace.*) Někteří nezaměstnaní jsou darmožrouti. (*Tato věta by se dala podtrhnout jako pravdivá oproštěná od předsudků, protože vlastnosti a chyby jednotlivců nejde přisuzovat všem ze skupiny.*)

› **Podnikatelé parazitují na společnosti tím, že vykořisťují své zaměstnance.**

› **Důchodci jsou pomalí, neustále něčím obtěžují okolí, zajímají se maximálně o slevy v obchodech, nic nedělají a jsou za to placeni státem.**

› **Lidé bez domova jsou lidským vředem na tváři města a měli by být vyhnáni.**

› **Na zaměstnancích a odvodech z jejich mezd stojí většina příjmů státu.**

› **Studenti jsou jen bandou darmošlapů, kteří nemají nic jiného na starosti než po večerech flámovat. Užívají si za peníze všech pracujících.**

› **Nepřizpůsobiví občané parazitují na sociálním systému, který je placen z peněz nás všech, a mnozí lidé na tento systém napojení jej zneužívají.**

› **Všichni řemeslníci jsou chamtiví a neskutečně předražení.**

C. V následující mřížce preferenčního lístku volebního průzkumu k roli státu a přerozdělování zakroužkuj, podtrhni, vybarvi nebo zvýrazni tu ze tří možností, která je ti vzhledem k fungování státu názorově nejbližší.

STÁT a přerozdělování			
Varianta	1	2	3
Život a činnost	sám aktivně řídí	vydává pravidla ke každé činnosti	garantuje stálá málo měněná pravidla
Daně	vysoké	střední	nízké
Sociální služby	sám organizuje a občanům hradí	hradí občanům nejnutnější sociální služby	nehradí žádné sociální služby
Sociální dávky	vyplácí vysoké	vyplácí částečné a nejnutnější	vyplácí nízké n. žádné

Součet za celou třídu oznamte vyučujícímu.

D. Diskutujte: Povede větší přerozdělování ke zmenšení nerovnosti? Každá ze skupin vymyslí dva argumenty jak podpořit postoj, který zastává.

→ **Rozdělte se na tři skupiny: jedna** souhlasí a obhajuje správnost myšlenky**, druhá** nemá názor nebo zastává kompromisní řešení**, třetí** odmítá toto tvrzení.

Největší překážkou v dialogu mezi zájmovými i profesními skupinami mohou být předsudky, které o ostatních skupinách lidé mají. Při diskuzi mnohých témat se **společnost dělí na** pomyslné **my a oni.**

- ***Oni přece pracují méně a mají za to více! Je taková představa založená na realitě?***
- ***Nejsou požadavky na větší přerozdělovaní postaveny na nereálných očekáváních a představách?***
- ***Proč není dobré, když někteří politici využívají předsudků obyvatel k lacinému získávání hlasů ve volbách?***
- ***Pomáhá přerozdělování odbourávat sociální nerovnost? Nebo naopak odbouráním jedné nerovnosti vytváříme novou nerovnost?***
- ***Je předsudkem něco, co pravdivě vystihuje realitu?***

Otázky pro shrnutí:

? **Povede větší přerozdělování ke zmenšení nerovnosti? Nebo naopak odbouráním jedné nerovnosti vytváříme novou nerovnost?**

? **Jak mohou předsudky ovlivnit moje rozhodovaní a jednání?**

10. Uplatnění a trh práce. Jednotlivec na trhu práce

Zadání pro ZELENÉ 1:

Potkalo vás štěstí. Váš životní semafor ukazuje ZELENOU. Jste bohatými majiteli velké obchodní korporace. Ta vyrábí kaštany/ořechy balené do kornoutů/papíru. Je před Vánoci, kdy jde toto zboží hodně na odbyt, proto v zájmu co největšího zisku jich v následujících 20 minutách musíte zabalit co nejvíce. Na volbu manažera výroby máte 2 minuty a na získání zaměstnanců 3 minuty. Po uplynutí 5 minut od přečtení zadání vám začíná běžet 15minutový limit na dohodnutí podmínek se zaměstnanci a vlastní výrobu jako takovou. Na konci časového limitu obdržíte za **pět** zabalených oříšků odměnu ve výši **jednoho kreditu**. Úkol končí ve chvíli, kdy zabalíte všechny oříšky nebo vyprší časový limit.

→ Prvním vaším krokem tedy bude zvolit ze svých řad manažera výroby, který z členů červené skupiny získá zaměstnance, ti pro vás obstarají zabalení ořechů. Vaši zaměstnanci následně obdrží zadání ORANŽOVÉ skupiny.

- Zvolený manažer má pravomoc nepotřebné nebo špatně pracující zaměstnance z řad ORANŽOVÝCH propustit a vybrat si místo nich z řad ČERVENÝCH někoho jiného.

(Zvažte, zda nahlas přečíst následující odstavec!)

→ Bude následovat vyjednávání s ORANŽOVÝMI o výši mezd. Minimální odměnu jednoho kreditu byste měli dát za 15 zabalených oříšků. Spočítejte si, kolik za ně utržíte. Z toho budete muset zaplatit jednu třetinu na daních. Dále z toho, co vám zbyde po zaplacení daní, musíte ještě odečíst i náklady na mzdy. Výsledná částka je teprve vaším ziskem.

- - - -

Zadání pro ČERVENÉ – dodatek:

→ Jelikož na vás žádná práce nezbyla, zajděte si za vyučujícím pro hrací karty na zkrácení dlouhé chvíle;)

- Může se stát, že vás zvolený výrobní manažer ZELENÝCH bude chtít vyměnit za někoho, koho poslal nebo chce poslat zpět do vaší skupiny. Je ale jen na každém jednotlivci, jestli za nabízených a již dojednaných podmínek přijme jeho nabídku. Smlouvat s ním už nemůžete!

- - - -

11. Hospodaření a rozpočet. Peníze? Jak se k nim chovat?

Vznik potřeby peněz úzce souvisí se zemědělskou revolucí v neolitu a specializací práce. Zemědělství umožnilo usazení větších populací na jednom místě. Potřeba organizace obyvatel vedla ke vzniku písma (resp. číslic) a státu, aby bylo možné nakládat s přebytky a organizovat je. První státní organizace vznikla v důsledku organizování a ochrany zásob ve společných sýpkách, kde každý obdržel hliněnou destičku se záznamem, na kolik ze společných zásob má nárok (Mezopotámie). Tyto destičky byly přenosné. Staly se v podstatě předchůdci peněz, jelikož jejich vlastník i případný příjemce měli **důvěru** ve stát, který garantoval, že za ně jejich vlastník dostane, co je na nich uvedeno.

Pro složitější přepravu byly později nahrazeny odolnějšími a lépe uskladnitelnými kovovými odlitky, a to od měděných přes bronzové až po ty vyrobené ze stříbra a zlata (časem byly tyto odlitky opatřeny symboly státu a přeměnily se v první mince). Podobný efekt měly při dálkovém obchodě např. i drahé kameny. Vždy se hodnotným stalo něco, co je vzácné, a tudíž cenné, přitom snadno přenosné. Pouze všeobecná důvěra, že je tento předmět cenný, z něj dělá platidlo. Hodnota dnešních peněz se od těch prvotních neliší, jelikož jejich podstatou je důvěra. (Kdyby neexistovala všeobecná shoda, dnešní bankovky a mince by byly bezcenné, stejně jako zlato a drahokamy v zajateckých táborech nebo věznicích, kde největší cenu měl sušený tvrdý chléb, sušené ovoce nebo třeba nedostatkové cigarety pro spoustu závislých jednotlivců.)

Představte si, že každý ve třídě disponuje zcela odlišnou komoditou nebo výrobkem, z nichž některé k životu nezbytně potřebujete, jiné v menší míře a poslední nejméně, ale o to více dokážou zpříjemnit váš každodenní život. Ideální je pak, aby všichni mohli disponovat stejným počtem všech prvků – jednoduše mít od každé komodity/výrobku trochu, aby váš život za něco stál. Jak by to asi vypadalo bez peněz?

Bez peněz byste museli zajít za každým zvlášť a pokusit se vámi požadované množství jeho komodity získat výměnou za tu svoji. Ovšem ne každý má zrovna potřebu vlastnit ono zboží, co zrovna máte vy. Tak byste museli zjistit, co potřebuje ten, jehož komoditu potřebujete vy. Ve finále by se pak mohlo jednat o velmi dlouhý výměnný řetězec, než byste se „provyměňovali“ k finální věci, kterou tak nutně potřebujete. Vše by tak trochu připomínalo onu starou pohádku *Jak dědeček měnil, až vyměnil*.

A. Vaším cílem je na výletě nebo táboře uvařit oběd pro celou třídu včetně učitele :D

→ **Rozdělte se na pět vzájemně spolupracujících skupin a sestavte požadavky jednotlivců v obchodních transakcích tak, abyste dosáhli výsledku. Pokud uspějete, k obědu bude guláš nebo dušené maso s knedlíkem, jinak budete mít hlad.**

Máte: 6 pytlů obilí

Potřebujete: kastrol nebo kotlík, lžíci, nůž; 1,5 kg masa, 5 kg cibule, 5 g koření, 5 kg mouky, 12 vajec; 0,5 m^3 dříví na oheň.

1. skupina: za 1 pytel obilí – sežene kastrol nebo kotlík, lžíci, nůž
2. skupina: za 1 pytel obilí – sežene 1,5 kg masa
3. skupina: za 2 pytle obilí – sežene 12 vajec; 0,5 m^3 dříví na oheň
4. skupina: za 1 pytel obilí – sežene 5 kg mouky
5. skupina: za 1 pytel obilí – sežene 5 kg cibule, 5 g koření

Obr. 11.1 Výměnný obchod

B. Odpovězte na následující otázky

Podobné dilema s nedostatkovými produkty museli řešit obyvatelé prvních měst, kde nebylo možné vypěstovat, vyrobit všechno potřebné. Bylo tak nutno to, co mám, směnit za to, co potřebuji. Obchod tak dal vzniknout trhům. Představte si mřížku všech komodit, výrobků a produktů, kde je stanoven poměr, co za kolik vyměním. Tento poměr stanovil trh formou nabídky a poptávky.

- ***Jak bez zmatků vyřešit tento problém, aniž byste si všichni napsali na čelo, co nabízím a co za to požaduji?***

- ***Dokážeš určit, za jakých podmínek se může směnný systém, byť i s využitím peněz objevit?***

- ***Když je něčeho nedostatek, jak se to podepíše na ceně?***

C. Dostal/a jsi 20 tisíc korun! Jak s nimi naložíš? (Zakroužkuj a podtrhni některé z následujících variant, ale součet nesmí přesáhnout 20 tisíc.)

nový model mobilu (20 tis.); šaty módní značky (20 tis.); uspořádám pořádnou party (10 tis.); alespoň polovinu ušetřím (10 tis.); jeden dluhopis vydělávající 8 % kupní ceny ročně (10 tis.); starší model mobilu s méně funkcemi (9 tis.); vzdělávací jazykový kurz (6 tis.); nové pracovní vybavení (5 tis.); značkové boty (5 tis.); vezmu někoho blízkého na večeři (2 tis.); něco hezkého na sebe (1 tis.); knihy, ze kterých se mohu naučit něčemu novému (3 tis.); vánoční dárky pro mé blízké (5 tis.)

Otázka po shrnutí: ***Už víš, proč se říká bohatý sever a chudý jih?***

Doplňující a rozšiřující úkoly:

D. Vývoj ve světě i u nás má tendenci k rozevírání sociálních nůžek. Proč bohatí jsou bohatšími a chudí chudšími? Nevytvářejí rozdíly jiné způsoby myšlení jimi ovlivněné stereotypní jednání? V následujícím kvízu přiřaďte pojmy do skupin podle důležitosti. (téma na delší diskuzi)

Za co utrácí nebo touží utrácet?	Bohatý	Chudý
Co je pro něj důležité?		

akcie, dluhopisy, firmy a podíly ve firmách, jídlo a pití, knihy, luxusní hodinky, nejlepší školy, nejnovější model auta, nejnovější model oblečení, nový mobilní telefon nebo jiná elektronika, podílové fondy, podíly ve firmách, společenské a sociální kontakty, větší dům nebo byt, vzdělávací kurzy, životní náklady

E. Vyjádři rozdíl mezi hodnotou a cenou. Zkus uvést nějaké příklady.

Hodnota:

Cena:

HOSPODAŘENÍ A ROZPOČET. Peníze? Jak se k nim chovat? 2

Koželuh ti přenechá 2 m^2 vydělané kůže za pytel obilí, aby měl čím krmit slepice.

Kovář ti poskytne klubko prvotřídního drátu a sadu nástrojů na opracování kovů, když mu opatříš kus kůže na novou zástěru. (To je myslím velmi výhodný obchod.)

Kovotepec a nožíř ti přenechá několik lžic a menší nůž, když mu seženeš prvotřídní nástroje.

Dráteník ti vymění klubko drátu za vyspravený kastrol nebo táborový kotlík nad oheň.

Koš dřevěného uhlí ti uhlíř přenechá za lahev pálenky.

Nový sekáček získáš od kováře, který potřebuje koš dřevěného uhlí.

Řezník přenechá pod pultem 1,5 kg prvotřídního masa za nový sekáček.

Za dva pytle obilí získáš od mlynáře 50 kg mouky.

Od kováře dostaneš prvotřídní sekyru, když seženeš 50 kg mouky.

Dřevorubec ti přenechá 2 m^3 dříví, když mu seženeš náhradu za jeho ztracenou sekyru.

Od sedláka získáš za 1 m^3 dříví 12 vajec.

Láhev pálenky získáš v pálenici za 2 pytle obilí.

Mlynář ti přenechá 10 kg hladké mouky a 5 kg polohrubé mouky za láhev pálenky.

3 tabulky čokolády a jeden z jejích dortů získáš od zoufalé cukrářky, která potřebuje 10 kg hladké mouky na upečení dvou velkých několikapatrových dortů.

Ředitel čokoládovny ti přenechá 5 tabulek čokolády, když mu seženeš dort.

Láhev pálenky vyměníš v pálenici od mlsného správce za 8 tabulky čokolády.

1 m^3 dříví získáš od lesníka za 1 pytel obilí.

Pytel dřevěného uhlí získáš od uhlíře za 1 m^3 dříví.

Sklář ti vyrobí několik skleněných baněk, když seženeš pytel dřevěného uhlí.

Chemik nabízí pod rukou dva desetilitrové pytle s prvotřídním hnojivem, ale požaduje za ně několik nových skleněných baněk.

Zahradník ti vymění 5 kg cibule a pár gramů oregana za 20litrový pytel hnojiva.

Otázky pro shrnutí:

? **Dokážeš určit, za jakých podmínek se může směnný systém, byť i s využitím peněz objevit?**

? **Vyjádři rozdíl mezi hodnotou a cenou. Zkus uvést nějaké příklady.**

? **Proč vývoj ve světě i u nás má tendenci k rozevírání sociálních nůžek a bohatí jsou bohatšími a chudí chudšími? Může být člověk bez peněz bohatým?**

12. Podnikání a podnikavost. Podnikání a investice do podnikání

A. Akciový trh – zadání aktivity

V následující aktivitě si vyzkoušíte situace, se kterými se můžete setkat na akciovém trhu. Je to rovné prostředí, kde pro všechny účastníky platí stejná pravidla. Je jedno, jestli jste muž nebo žena, jakou máte barvu kůže nebo jakému sportovnímu klubu zrovna fandíte. V tomto prostředí rozhodují jen vaše povahové vlastnosti a vaše schopnosti. Důležitá je též schopnost správně pochopit informace. Snažte se správně odhadnout budoucí pohyby trhu a ocenit společnost, kterou se chystáte koupit. **Máte k dispozici 25 000 Kč**.

- Kupovat můžete pouze celé akcie.
- Můžete koupit podíly ve všech třech společnostech nebo investovat pouze do jedné (obecně platí pravidlo diverzifikace – čím více peněz vsadím na jednu kartu, tím větší je riziko jejich ztráty).
- V případě, že budete investovat do více společností, musíte částku rozpočítat.
- Nemusíte utratit všechno hned v prvním kroku, ale můžete si ponechat peníze a nakoupit až ve druhém kroku – do konce roku 1 byste ale měli mít nakoupeno.
- Vybírejte pečlivě na základě informací, které o společnostech máte.
- Do dalšího kroku vás musí pustit vyučující.
- Před dalším krokem zapište stručně své pocity z vývoje vašich aktiv na trhu i to, jakou akci budete na akciovém trhu provádět (prodat, koupit, nedělat nic – pokud máte nakoupeno).

Pozor: Další nákupy v průběhu roku můžete učinit i za peníze z dividend i prodeje akcií.

Zisk z prodeje je kladný rozdíl mezi nákupní a prodejní cenou – mínus 15% daň z této částky. Dividenda je vyplacený podíl na zisku z podnikání mínus 15% daň z této částky. Obecně činí čistý zisk po zdanění 85 %, a částku příjmu tedy stačí násobit 0,85.

Každý zisk podléhá zdanění! Komu bude prokázáno neplacení daní, vystavuje se pokutě ve výši 5 000 Kč!

Každá transakce na burze podléhá poplatkům: do 5 tisíc Kč – 50 Kč, do 10 tisíc – 100 Kč, nad 10 tisíc – 150 Kč.

B. Vezměte svou harmoniku a porovnejte ji s obchodními úspěchy svých spoluúčastníků z úvodu. Se spolužáky můžete udělat totéž až po skončení hodiny ;)

Povahové profily vašich spoluúčastníků na akciovém trhu – společné máte to, že vás v úvodu zaujaly akcie tří společností.

Jitka

Je milá a chápající bytost, která nikomu neodmítne pomoci. Jejím typickým rysem je neustálý a nakažlivý úsměv. Je velmi společenská a má mnoho přátel. Při jakékoliv činnosti vidí svůj cíl a neúnavně pracuje, dokud se nestane skutečností. Důležitá je pro ni jistota.

Adam

Je velice živý, někdo by řekl až bláznivě neposedný člověk, který nic nedotáhne do konce. Pro všechno se nadchne a dokáže nadchnout a strhnout i ostatní. Do všeho letí po hlavě. Když však počáteční nadšení vyprchá, ihned se pouští za něčím novým a původní nechává nedokončené. Je vynikajícím básníkem a doslova překypuje nápady.

Jan

Je sice přátelský, ale poněkud uzavřený člověk. U něj vše musí mít svůj řád a místo. Je vytrvalý a pracovitý. Vše si racionálně zdůvodňuje. Vše prostuduje, třikrát měří. „Proč měřit dvakrát, když mám čas a můžu měřit třikrát.“ Když si neví rady, dokáže přesvědčit a později i trpělivě řídit lidi, kteří problém zvládnou vyřešit lépe než on sám.

Bára

Ráda se obklopuje novými věcmi a lidmi. Je pracovitá a má ráda nové a nové výzvy. Nové zážitky vítá, čím více adrenalinu, tím lépe. Je soutěživým typem člověka, který rád vítězí, ale těžce nese prohru. To umí být i pěkně vzteklá. Sebevědomí má na rozdávání a jako nějakým zázrakem každá situace skončí k její spokojenosti.

Obr. 12.1 Finanční trh

! **Krátce vysvětli rozdíl mezi investicí a spekulací.**

investice:

spekulace:

Otázky pro shrnutí:

? **Koho ze tří účastníků lze označit termínem investor?**

? **Kdo ze tří účastníků by mohl být nazván traderem?**

? **Komu by slušela nálepka zaslepený spekulant?**

? **Kdo je naopak ultra konzervativní investor?**

? **Žádný z uvedených lidí není investorem na plný úvazek. Ke každému z nich uveďte představu, čím se asi živí? (název profese; zaměstnanec, OSVČ, podnikatel)**

? **V čem spočívá hlavní nerovnost účastníků akciového trhu v aktivitě? Jaká další tě napadne, pokud by se jednalo o skutečný akciový trh?**

? **Co bys poradil Adamovi, Báře a Janovi, aby na konci druhého roku udělali se svými penězi?**
A který podle tebe radu nepotřebuje a proč?

- **Adam**
- **Bára**
- **Jan**

? **Jakým dilematům jsi při samostatném rozhodování o penězích musel/a čelit a jaká situace ti přišla nejobtížnější?**

? **Se kterou postavou ze spoluúčastníků dění na burze by ses nejvíce ztotožnil? Nebo bys raději zůstal mimo burzu jako Jitka?**

? **Myslíš si, že rozdílné schopnosti a znalosti vytvářejí větší nerovnost, než je nerovnost sociálně-majetková?**

13. Globální problémy. Cesta do školy. Negramotnost a nízká vzdělanost jako hlavní příčina nerovnosti

A. Co to je? Kde seženu někoho, kdo mi to přečte? Jaký pocit jsi měl/a, když jsi nemohl/a přečíst krátký text?

Все люди рождаются свободными и равными в своем достоинстве и правах. Они наделены разумом и совестью и должны поступать в отношении друг друга в духе братства.
(.....)

Mọi con người sinh ra đều có quyền tự do, bình đẳng và có quyền mưu cầu hạnh phúc. Con người được trời cho cái trí tuệ để có thể đối sử với nhau như anh em.
(.....)

सभी मनुष्यों का जन्म स्वतंत्र और समान रूप से गरिमा और अधिकारों में हुआ है। वे तर्क और विवेक से संपन्न होते हैं और भाईचारे की भावना से मिलकर काम करते हैं।
(.....)

ושווים בכבוד ובזכויות. הם ניחנים בשכל ובמצפון
כל בני האדם נולדים חופשיים
(.....)

Obr. 13.1 Deklarace lidských práv

يولد جميع الناس أحرارًا ومتساوين الكرامة في والحقوق. لديهم شعور الضمير والضمير

أن ويجب يعملوا معا بروح الإخاء.
(.....)

人人生而自由,在尊严和权利上一律平等。他们赋有理性和良心,并应以兄弟关系的精神相对待
(.....)

Možnosti: *arabština, čínština, hebrejština, hindština, ruština, vietnamština*

Definice gramotnosti: *„Kolik umíš jazyků, tolikrát jsi člověkem.“* „... tolikrát jsi gramotný.“

Gramotnost je schopnost číst a psát v mateřském jazyce; porozumět obsahu čteného textu a umět textem sdělit myšlenku.

Obr. 13.2 Práce na notebooku

B. NEGRAMOTNOST je vyjádřením nehmotného nedostatku (handicapu) vůči ostatním, kteří jím netrpí. Jaká tedy může (ne)gramotnost být ve vztahu k následujícím popiskům a souvislostem? Doplň názvy typů (ne)gramotnosti.

1. Schopnost využívat znalosti a dovednosti k ovládání počítače.

……..

2. Schopnost získávat a vyhledávat si potřebné údaje, jejich ověřování, vyhodnocování a výklad; kde, co a jak najít a jakým způsobem s tím pracovat.

……..

3. Soubor schopností a dovedností, jak hospodařit s penězi; v současnosti se odvíjí od získávání aktuálních informací a schopnosti zpracovat je.

……..

4. Soubor dovedností práce s čísly a jejich vyjádřením určovat poměry a vztahy mezi sledovanými veličinami. Silně provázána se statistickými metodami.

……..

5. Soubor dovedností zapojit, sestavit nebo ideálně sestrojit užitkové věci nebo zařízení tak, aby správně fungovaly a přinášely uživateli užitek.

……..

6. Soubor dovedností, znalostí a schopností, které jednotlivci umožňují pečovat o své tělo, aby se preventivně vyhnul nemocem nebo zdárně čelil jejím následkům.

……..

Obr. 13.3 Práce žen na počítači

- ***Kdy můžeme hovořit o negramotnosti jako takové?***

a) Odjakživa.

b) Od vynálezu písma.

c) Od doby, kdy byl problém popsán, a začal tedy existovat.

Existují tři typy NEROVNOSTI: vrozená, částečně vrozená, nebo získaná. Přiřaďte tyto pojmy ke správné definici. Ke které z nich byte přiřadili negramotnost? Proč tomu tak je?

U nerovnosti jsou předpoklady a talenty každého jednotlivce jiné. Každý jednotlivec se rodí s jinou mírou inteligence (resp. IQ, EQ, případně sociální inteligencí). Má rozdílné předpoklady pro rozvoj své osobnosti. – ……..

Nerovnost vychází z odlišného prostředí, které jednotlivci rozdílným způsobem umožňuje, nebo naopak neumožňuje své předpoklady rozvíjet. Je obtížné sociální prostředí změnit – někdy se jedná o dlouhodobou, až celoživotní záležitost. (Např. narodit se jako příslušník menšiny, navíc do sociálně vyloučené lokality nebo ghetta znamená jinou startovní pozici než narození do dobře situované rodiny s velkým důrazem na vzdělávání a rozvoj osobnosti.) – ……..

Nerovnost vychází z životních zkušeností. Roli hraje i to, jaké lidi, od kterých se jednotlivec učil cokoli, měl možnost potkat. Jde o rozvinutí pracovních schopností (racionální myšlení, manuální zručnost, umělecké cítění, společenské kompetence) nebo kladných osobnostních charakteristik (stabilita, vynalézavost, schopnost improvizace, svědomitost, navazování kontaktů). – ……

C. Co nejvíce brání rozmachu vzdělávání v rozvojových zemích, případně v sociálně vyloučených lokalitách zemí vyspělých?

1. Děti jsou rodiči záměrně ponechány doma a místo školní docházky jim pomáhají s chodem živnosti nebo v zaměstnání (např. práce v lomech, v dolech, v rybolovu, v zemědělství). ……..

2. Děti od chvíle, kdy jsou fyzicky schopné nosit a používat zbraň, jsou nuceně naverbovány do armád v oblastech etnických, náboženských a občanských válek. Předčasně dospívají a některé se již nedokážou adaptovat na jiný než válečný způsob života. ……..

3. Děti jsou bez rodičů, v důsledku hladomorů, epidemií nebo válek nemají ani žádné příbuzné, kteří by se o ně postarali. Starší sourozenci od deseti let věku se tak mnohdy starají o obživu několika mladších sourozenců, příbuzných nebo dětí se stejným osudem. ……..

4. Děti s rodiči, někdy i bez nich prchají z míst zasažených válečnými konflikty nebo hladomorem do sousedních zemí a následně živoří v táborech s mizernými životními podmínkami. Zde jsou v podstatě uvězněny bez možnosti odchodu nebo přístupu ke školní docházce a zdravotní péči. ……..

5. Děti se pro chudé rodiče stávají zdrojem obživy. Dívky jsou ještě jako nezletilé provdány za i o několik desítek let starší muže bez nutnosti zaplatit rodině ženicha věno, na které by rodina jinak neměla peníze. Tyto dívky po sňatku odcházejí natrvalo ze škol a nuceně zůstávají doma, pečují o manžela a jim narozené děti. ……..

6. Děti jsou chudými rodiči v naději na zprostředkování lepšího života v cizině v podstatě prodány na manuální práci nebo prostituci do vzdálených zemí. Zde jsou vykořisťovány kriminálními skupinami bez možnosti se z bídné situace dostat. Útěk není možný, jelikož vykořisťovatelé si spolupráci obětí zajišťují např. vydíráním nebo závislostí na drogách. ……..

Otázky pro shrnutí nebo do případné krátké diskuze:

? **Jak jsi se cítil při řešení úkolu, jehož zadání jsi nedokázal přečíst?**

? **Kdy můžeme hovořit o negramotnosti jako takové?**

? **Kam by přiřadil negramotnost? Je to nerovnost vrozená, částečně vrozená, nebo získaná? Proč tomu tak je?**

14. Náboženství, kultura a tradice. Zvyk je železná košile

Rozstříhej kartičky a podle stupně obtížnost je otoč nebo nech textem vzhůru. Sám nebo ve dvojici sestav ze zamíchaných stereotypů-názvů-skutečných příběhů trojice, které k sobě patří.

KRIMINÁLNÍK	„Dlouho nebyl nikde vidět. Aby ne? Prej někoho srazil autem a byl z toho smrťák. Snad i malý dítě. Se divím, že jemu podobný vůbec pouštěj mezi normální slušný lidi.“	*Pan Adam bydlí na malém městě. Způsobil svou nedbalostí dopravní nehodu. Bohužel bylo zraněno více osob, z čehož dvě vážně. Odseděl si dva roky a musel zaplatit tučnou pokutu a bolestné. Na volant může ještě několik let zapomenout. Svým okolím je vnímán jako kriminálník.*
TETOVANÁ EXISTENCE	„Podívej se, jak vypadá? Vždyť mu kůže hraje všema barvama jak na omalovánkách. Určitě k tomu přišel někde v kriminálu. Nechápu, jak takového exota vůbec mohli zaměstnat jako vychovatele dětí.“	*Tetování je projevem osobní svobody a otevřeného vztahu k životním událostem, názorům nebo postojům, které jsou v tetování obsaženy přímo nebo mohou mít hlubší spirituální obsah.*
CHULIGÁN	„Co se v okolí začaly pořádat ty jejich festivaly, se sem slejzají kdejaký pochybný existence. Minule smrděli už na míle daleko nějakýma drogama. Jeden z nich vypadal, jako by právě vylezl odněkud z kanálu.“	*Obecně platí, že mladí lidé se na letních festivalech se lidé scházejí. Je to dokonce smysl jejich existence. Jejich kultura je volnomyšlenkářská a účastníky spojuje stejný styl života, např. hudba, odlišný způsob odívání atd. Každý se jistě někdy i opil, a když člověk stráví několik dní pod širákem za každého počasí, asi nebude vypadat vábně a hezky vonět. Účastníci by ale měli být ohleduplní a neobtěžovat okolí, které má na styl života odlišný pohled.*

PANKÁČ	„Tihle vandráci s koženýma bundama s kohouty na hlavách jsou věčně zdrogovaní. Naštěstí jich je dnes už málo, ale i tak pletou mladým hlavy. Jeden takovej sedí u nádraží a tam využívá psa, aby se mu snáz dařilo plést lidem hlavy a víc vyžebrat. Takoví pracovat nikdy nebudou.“	*Vyznávají primárně svobodu a neuznávají společenské uspořádání jako takové. Často pak mají problém s autoritami, které považují za prosazovatele konzumního způsobu života. Jejich jádro je programově nezaměstnané a žije na ulici. Známí jsou svou inklinací k alkoholu a svébytné hudbě. Jejich ideu odráží právě hudba, se kterou sympatizují převážně mladí rebelující lidé.*
CIZÁK	„Už jen na tom jeho jméně by si jeden zauzloval jazyk. Budeme mu muset vymyslet nějakou přezdívku. a ten jeho přízvuk, no děs běs. Dnes v obchodě kupoval „čiži tuškový batelky“. Málem jsem se smíchy potrhala.“	*Už pouhá odlišnost jména může budit nelibost okolí. Mnoho Čechů ale má zahraniční předky. Čeština je jeden z nejobtížnějších jazyků na světě co do výslovnosti. Mnoho našich nových spoluobčanů s kořeny v zahraničí češtinu nakonec zvládne. Ruku na srdce: Když vyjedete na pouhou dovolenou do zahraničí, jak dobře budete v místním jazyce komunikovat vy sami? Většina nakonec skončí u zadrhávající se angličtiny. O řečtinu, italštinu, turečtinu nebo egyptskou arabštinu se raději vůbec ani nepokusí.*
PŘIVANDROVALEC	„On k nám nepatří. Sice už tu pár let bydlí, ale náš rozhodně není. Že zaplatil opravu dětskýho hřiště? Kdo se ho prosil? Ignoruje nás a chodí s nosánkem nahoru. Je holt něco víc, frajer. Naparuje se, že je manžel naší Aničky. Kam jen chuděra dala oči. Přes pysk zatím nedostal jenom kvůli ní. Je jenom přiženěná náplava odněkud z Moravy.“	*Jakýkoli cizí element není v uzavřené společnosti vítán, i kdyby pro ni denně zařídil několik zázraků na počkání. Pokud někdo z „členů“ izolované sociální skupiny neuvede nováčka dovnitř, bude stěží tolerován, natož potom přijímán.*

BLÁZEN	„Náš blázen jde! Prej se stěhuje, představte si? Může se nesvéprávnej člověk s papírama na hlavu bez dozoru přestěhovat? Slyšela jsem, že podplatil doktory, aby se z blázince dostal. Za peníze jde dneska všechno.“	*Pan Karel byl vždy trochu svéráz. Jednou se na základě záměny příjmení ocitl mezi pacienty psychiatrické léčebny, kde strávil více než měsíc, než se vše vysvětlilo. Z blázince se mu sice podařilo dostat, ale nálepky blázna se už zbavit nemohl. Nakonec byl nucen se přestěhovat.*
AGRESIVNÍ ŠÍLENEC	„Už tam byla zase. Člověk nemůže vědět, kdy jí v hlavě přeskočí kolečka. Co když bude agresivní? Blázny by mezi děti neměli vůbec pouštět. Nebo spíš by vůbec neměli mít děti.“	*Alena onemocněla lehkou formou schizofrenie. Občas slyšela hlasy, které ostatní neslyšeli, a sama byla přesvědčená, že jsou reálné. Z pocitů zmatků jí pomohla až medikace, jejíž pravidelné užívání ji navrátilo zpět do normálního života. Jedinou nevýhodou je, že se musela vzdát pití velkého množství vína, které měla ráda. Také jí vadí přístup některých lidí a jejich významné pohledy. „Člověk už pomalu nemůže vzít dceru na dětské hřiště. Co kdybych ostatní děcka náhodou pokousala.“*
FOUŇA	„No jo, pan právník a pan podnikatel. Už se zase předháněj, kdo má dražší auto, oblek a kdo chodí do luxusnější restaurace. Jsou to zkrátka snobi.“	*Práce některých lidí vyžaduje přiměřenou reprezentaci. Některé profese dokonce mají stanoven tzv. dress code. Asi si neumíme představit právníka nebo manažera bez padnoucího obleku a luxusního vozu. Některé klienty by absence tohoto znaku mohla odradit si právníka najmout nebo s danou firmou uzavřít obchod. V obchodní síti je navíc na vizuální stránku kladen veliký důraz, a to od manažera po posledního prodavače. „Šaty dělají člověka.“*

BLONDÝNA	„Co chceš? Je to ženská a navíc blondýna! Co jsi čekal, že tvrdou práci někdo ocení a dostaneš za ni pozici vedoucího? Prober se! Šéfa má omotanýho kolem prstu… nebo prsu. Ta přes tu svou figuru udělá kariéru.“	*Nejznámější stereotyp o snížené inteligenci např. kvůli barvě vlasů je vztažen k blondýnkám. Černý humor vychází z maskulinního předpokladu, že ženy jsou hloupé, a ty blond obzvláště hloupé. Vychází to i ze základního stereotypu, že co je jakkoli jiné, je horší. Blond vlasů je v Evropě menšina (převážně v severských státech) a ve světové populaci zanedbatelné minimum. Reálně stereotyp vyvrací úspěch mnoha vědkyní, manažerek, lékařek, spisovatelek atd. Je s podivem, proč podobný stereotyp neplatí i pro blonďáky nebo zrzky?*
PRACHÁČ	„Nic neumí. Se uměla akorát narodit. Její rodiče restituovali po revoluci velký majetky. Když vyleze z tý svý rezidence, je vyfintěná podle poslední módy a pořád jen někde lítá v luxusním autě. Na pořádnou práci nikdy nesáhla. Nedávno se s ní rozešel přítel a udělal dobře. Holt na každého jednou dojde.“	*Irena je jedináček a po rodičích zdědila velký majetek. Žije na vesnici, ale často dojíždí do blízkého města řešit problémy kolem svých tří nájemních domů. Také firma po otci vyžaduje neustálý dohled a její přítomnost v kanceláři. Nedávno měla s dnes již bývalým přítelem poslední ostrou hádku. Opravdu nemá chuť kupovat další auto a jet na dva měsíce na předraženou dovolenou. Vůbec ji nepochopil. Proto vše vzalo rychlý konec.*
ZBOHATLÍK	„To víte, v posledních letech přišel k velkým penězům. V loterii je ale nevyhrál. Nejspíš je nadělal na pochybných kšeftech. Jezdí v autě s neprůstřelnými skly a svou samotu proměnil v hotovou pevnost s kamerama. K čemu mu to všechno je, když se musí bát vystrčit nos z baráku? Prostě mafián!“	*Marek pracoval v sousedním Rakousku a také tam dodnes podniká. V Čechách má několik autobazarů a v Rakousku spediční firmu. Žije v pohraničí na odlehlé samotě, kterou přebudoval na reprezentativní sídlo, kde často jedná s klienty a obchodními partnery. Byznys s auty je jeho vášní, koníčkem i prací zároveň. Na nic ostatního nezbývá čas.*

LICHVÁŘ	„Ten chlap je bezpáteřní zloděj. Chtít 20% úrok, a ještě majetkovou záruku! Taková židovina! Je to vykutálený podvodník parazitující na neštěstí druhých, kteří jsou v bezvýchodné situaci nuceni pod cenou zastavit svůj majetek. Možná je dobře, že jsme se nedohodli.“	*Bedřich vede dlouhá léta společnost, která se zabývá poskytováním nebankovních spotřebitelských úvěrů, a menší realitní kancelář. Většinu jeho klientů tvoří lidé, kterým už banky půjčku poskytnout odmítají. Za půjčku požaduje vždy přiměřené majetkové záruky. Jeho jednání je seriózní a poslední dobou musí hodně klientů odmítat. Často musí kroutit hlavou, co všechno jsou někteří lidé kvůli získání úvěru podepsat.*
LEHKÁ DĚVA	„Ona střídá chlapy, asi jako jiná střídá fusekle. Ten poslední byl dokonce ženatej. Tahá se prý s kdekým. Vůbec bych se nedivila, kdyby za peníze. Má čtyři děti, navíc každý s jiným chlapem, a musí se proto ohánět. Ale děti přece nemůžou za to, jakou mají matku.“	*Paní Milada otěhotněla už na střední škole. Rozhodla se dítě si nechat i bez zájmu otce. Manžel, se kterým má další dvě děti, se zabil při autonehodě. Čtvrté dítě má s bývalým partnerem, který se nakonec vrátil zpět k manželce. Zůstala tak sama na výchovu čtyř dětí. O životě a jeho směřování může rozhodnout prvek náhody.*
ŠPRT	„Člověk s dobrým prospěchem ve škole. Určitě se pořád jen učí. Je to suchar s nosem neustále zanořeným v knížce, sešitu nebo učebnici. Vídáš ho/ji ve škole, jak se pořád učí.“	*Třeba je jen zodpovědný/á. Třeba jen měl/a doma plno jiné práce nebo o víkendu byl/a někde na akci s kamarády a nepřipadalo v úvahu, aby se do poznámek podíval/a. Tak to nyní dohání o školních přestávkách těsně před písemkou a hřeší na svou schopnost naučit se na poslední chvíli.*

NAFOUKANÁ INTELEKTUÁLKA S BREJLIČKAMI	„Ona je holt něco víc. Když se o něčem bavíme, jen se povzneseně uculuje. Pokaždý po vyučování zmizí a s nikým se nebaví. Když neuteče, pořád si jen něco čte, až se jí zamlžujou ty její okuláry. Vypadá jak šedá myš z minulýho století.“	*Alena studuje vysokou školu. Vybrala si těžký obor a ke zkouškám musí přečíst velké množství knih. Po škole vždy spěchá do práce, aby si vydělala na školu i živobytí. Se spolužačkami se nebaví, protože řeší jen módu a drahé oblečení. Realitě těch nedospělých dětí je vzdálená a nemá si s nimi co říct.*
POVALEČ	„To je náš věčnej student. Už mu bylo třicet, ale pořádně nikde nepracoval. Studuje už kolikátej obor a válí si na vysoký škole šunky za naše peníze. Jediný, co dokázal, jsou hospody, ženský, a kdoví jestli ne i drogy.“	*Tadeáš je programový student. Má dva magisterské tituly. Na pedagogické fakultě studoval obor zeměpis/biologie a na přírodovědecké biologii. Brzy dokončí doktorské studium, ve kterém se orientuje na botaniku. V budoucnu by rád působil jako vysokoškolský asistent.*
TULÁK	„Viděla jsem ho na nádraží. Odpornej, zarostlej, špinavej a smradlavej chlap. S velkým batohem a kytarou nastoupil zrovna do našeho vlaku. Jeden aby se bál cestovat!“	*Jirka se živí jako IT specialista. Žije sám, a tak si vždy v létě vezme měsíc dovolené a s batohem a kytarou se vlakem toulá po republice. Na každém nádraží zahraje několik písniček a jede se dál. Cíl nemá žádný. Naprostá volnost, při které si vždy parádně vyčistí hlavu. Reakce okolí jsou zdrojem pobavení i inspirace pro jeho písničky.*

BOLŠEVIK	„Pan slušňák. To víte, že byl v KSČ? Takovej šarmantní a na první pohled slušnej chlap kolaboroval s komunisty. Kdo ví, jestli taky neudával sousedy na STB.“ (Pozn.: KSČ – Komunistická strana Československa, STB – Státní tajná bezpečnost, tajná policie komunistického režimu)	*Pan Vladimír vstoupil do strany, aby mohl vykonávat pozici mistra v závodě, kde se vyráběly strojírenské součástky. Nikdo z party do toho jít nechtěl a přemluvili ho. Zároveň se všichni báli, aby jim tam nedali někoho cizího. Měl rád svou práci, a tak do toho šel. Po revoluci se mu ti, co ho tenkrát přemlouvali a sami zůstali „čistí“, odvděčili nadáváním do komoušů a estébáků.*
PÁNBÍČKÁŘKA	„Nedělá nic jinýho, než běhá do kostela a pořád se jen modlí. Nikdo jí neřekne jinak než místní svatá. V mládí to prej byla pěkná dračice. Přežila tři chlapy.“	*Paní Gabriela si v životě vytrpěla své. Pochovala tři manžele a tři své děti. Sílu vše překonat a nezbláznit se jí dala víra. Chce být ještě užitečná. Denně se modlí za duše své zemřelé rodiny a přátel, kterých s blížící se devadesátkou kvapem ubývá. Vzpomíná na kamarádku, která ve své prostořekosti předpověděla, jak bude asi vypadat pohřeb jejich přítelkyně: „Půjdeš dnes Káče na pohřeb?“ „Nepůjdu, Gábi. Ona mi taky nepůjde.“*
MOHAMEDÁN	„Slyšela jsem, že kdysi před revolucí jezdil někam do Sýrie na montáže. Kdo ví, jestli tam taky nepochytil to náboženství, jak lidi mlátí hlavou o zem. S tím plnovousem vypadá jak islámskej terorista.“	*Pan Jindřich byl strojní technik. Před revolucí hodně cestoval po montážích československých investičních celků v arabských zemích, kde se naučil plynně arabsky. Občas, když ho někdo nebo něco štve, tak arabsky i nadává. Líbí se mu reakce některých maloměšťáků. „Když už mi říkají Mohammed, tak jím budu se vším všudy.“*

VYPASENEJ TLUSŤOCH	„Hele, už se valí. Za chvíli od doktora nedojde ani do toho auta. Beztak pojede zase do řeznictví. Minule tam frfňal nad masem. Prej chce akorát libovou kotletu. Mlsnej, a navíc neví, čím by se naládoval. O ovoci nebo zelenině asi nikdy neslyšel.“	*Jirka má odmalička zdravotní problém se štítnou žlázou. Navíc aby toho nebylo málo, rodiče ani prarodiče rozhodně nejsou tintítka. Musí dodržovat diety, ale ryby a mořské plody ze srdce nesnáší. O spoustě jídla si může nechat akorát zdát. Bohužel poslední dobou ho trápí oteklé končetiny a bolesti kloubů a přidala se i cukrovka. „Hlavně, že jsme zdraví,“ říká s humorem.*
POLITIK	„Kdo nic neumí, učí nebo dělá politiku! Ten člověk jen mele pantem a mlátí prázdnou slámu. U nás v regionu se ukáže, jen když je před volbama, když potřebuje naše hlasy. Politici toho před volbama hodně slíbí, ale ve skutečnosti u nich platí zásada: Slibem nezarmoutíš.“	*Tomáš vstoupil z přesvědčení do jedné z menších pravicových stran. Po roce práce v regionu přešel na vyžádání staršího a zkušenějšího kolegy do stranické centrály v Praze. Je v podstatě organizátorem schůzek a setkání nejen s příznivci, ale hlavně lidmi z byznysu a komunální politiky. Dostat se domů do regionu je tak trochu svátek.*
PRÁVNÍK	„Další parazit, který se tu producíruje v pěkně padnoucím obleku. Prej zastupuje kdejaké darebáky, kteří se tak vyhnou celýmu trestu nebo podstatný části. Není divu, že má tolik peněz. Slušnej člověk by si jeho drahý služby nemohl dovolit.“	*Petr provozuje právnickou praxi se specializací na majetkové rozepře a rozvodové soudní spory. O klienty nemá nouzi, ale cenou za kvalitu jeho služeb je každodenní studium neustále se měnících předpisů a zákonů. Je drahý, ale cena odpovídá podílu úspěšnosti, svým klientům často uchránil nemalé peníze.*

Otázky pro shrnutí:

? **Co lidi vede k soudům o jedincích ve svém okolí nebo k odsudkům celých profesí?**

? **Co si představíš pod pojmy předsudek a stereotyp?**

? **Má smysl snažit se dívat na věc/problém z pohledu druhé strany?**

15. Zdroje kapitol žákovského sešitu

Kapitola 1

Genealogie. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-11-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Genealogie

Ekonomický sektor. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-11-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomick%C3%BD_sektor

Sektorová zaměstnanost. In: *Portal-inovace.cz* [online]. [citováno 2019-11-20]. Dostupné z: http://www.portal-inovace.cz/cz/technologicky-profil-lk/trh-prace/sektorova-zamestnanost/

Kapitola 2

Temperament. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-01-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Temperament

Extraverze a introverze. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-01-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Extraverze_a_introverze

Muž a žena v kontextu doby. In: *Kdejsitato.cz* [online]. [citováno 2020-01-09]. Dostupné z: http://www.kdejsitato.cz/rodina/muz-a-zena-v-kontextu-doby.html

Cíl rozvoje vlastnosti ženy. In: *Cilrozvoje.cz* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z: https://www.cilrozvoje.cz/12347/

Gender. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gender

Melancholik. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Melancholik

Kapitola 3

Šikana ve škole – nenechte to být. In: *Nevypustdusi.cz* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z: https://nevypustdusi.cz/2019/09/18/sikana-ve-skole-nenechte-to-byt/

Jak postupovat, když dítě šikanují. In: *Minimalizacesikany.cz* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/chci-se-dozvedet/rady-pro-rodice/206-jak-postupovat-kydz-moje-dite-sikanuji

Šikana – metodika prevence. In: *Web.zskridlovicka.cz* [online]. [citováno 2020-05-01]. Dostupné z: http://web.zskridlovicka.cz/wp-content/uploads/sikana.pdf

Jak za tři dny udělat z kohokoliv součástku v kole totality. In: *Idnes.cz* [online]. [citováno 2020-05-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/veda/treti-vlna-jak-za-tri-dny-udelat-z-kohokoliv-soucastku-v-kole-totality.A150828_141058_vojenstvi_kuz

VÁGNEROVÁ, K. a kol. (2011): Minimalizace šikany, Portál, Praha, 152 s.

KOLÁŘ, M. (2011): Nová cesta k léčbě šikany, Portál, Praha, 336 s.

JOHNSON, S. (2019): Kam se poděl můj sýr, Euromedia Group, Praha, 88 s.

KARPÍŠEK, J.: Nápad aktivity *Šikana a násilí ve škole* vychází z prototypu deskové hry Bludiště z roku 1999 inspirované počítačovou hrou *Šance* vytvořenou Pedagogicko-psychologickou poradnou v Českých Budějovicích k prevenci závislostí a AIDS.

Kapitola 4

Můj běžný den. In: *Emimino.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.emimino.cz/denicky/muj-bezny-den-13159/

Jak vypadá váš běžný den. In: *Zenysro.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.zenysro.cz/blogy/rodina-a-deti/jak-vypada-vas-bezny-den

Role dnešní mužů a otců. Co by se od nich měly děti naučit. In: *Maminka.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.maminka.cz/clanek/role-dnesnich-muzu-a-otcu-co-by-se-od-nich-mely-deti-naucit

Genderové role v rodině. In: *Genderonline.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/uploads/92a58e03bfd860640e9a6360d94ba31aa9e8e3a0_slepickova-bartosova-kvapilova-genderove-role-v-rodine.pdf

KOUKOLOVÁ, L. (2015): Rodina a její místo v současné postmoderní společnosti, diplomová práce, PVSPS, Praha. [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: http://www.pvsps.cz/data/2017/03/21/09/koukolova_lenka.pdf

Mužům v domácnosti připadá role opravářů, ženy žehlí a přebalují. In: *Novinky.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/muzum-v-domacnosti-pripada-role-opravaru-zeny-zehli-a-prebaluji-40221347

Nejsem typická ženská. In: *Idnes.cz* [online]. [citováno 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy-sex/nejsem-typicka-zenska.A150105_152406_vztahy-sex_jup

Kapitola 5

LGBT práva v Česku. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/LGBT_pr%C3%A1va_v_%C4%8Cesku

LGBT práva v Česku. In: *Novinky.cz* [online]. [citováno 2020-05-01]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/domaci/clanek/manzelstvi-homosexualu-podporuji-dve-tretiny-lidi-40310977

KARPÍŠEK, J.: Nápad aktivity *Manželství a partnerství* vychází z prototypu karetní hry Pavučina vztahů z roku 2002.

Kapitola 6

Rozvod. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-04-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rozvod

Druhy rozvodů. In: *Rozvodonline.webnode.cz* [online]. [citováno 2020-04-20]. Dostupné z: https://rozvodonline.webnode.cz/jak-na-rozvod-/druhy-rozvodu/

Kapitola 7

Římský senát. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Senate_of_the_Roman_Republic

Volební právo žen. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volebn%C3%AD_pr%C3%A1vo_%C5%BEen

Vláda. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Government

Obchodní republiky. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Maritime_republics

Volená monarchie. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Elective_monarchy

Monarchie. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Monarchy

Korunovační klenoty Svaté říše římské. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Korunova%C4%8Dn%C3%AD_klenoty_Svat%C3%A9_%C5%99%C3%AD%C5%A1e_%C5%99%C3%ADmsk%C3%A9

Generální stavy Nizozemí. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/States_General_of_the_Netherlands

Absolutní monarchie. In: *Simple.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://simple.wikipedia.org/wiki/Absolute_monarchy

Parlament České republiky. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Parliament_of_the_Czech_Republic

Volby v Česku. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_v_%C4%8Cesku

Diktatura. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Dictatorship

Poslanecká sněmovna parlamentu ČR. In: *Psp.cz* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=301

Kapitola 8

Sociální nerovnost. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_nerovnost

Setkání žen aktivních ve veřejném životě. In: *Kr-vysocina.cz* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://www.kr-vysocina.cz/setkani-zen-aktivnich-ve-verejnem-zivote/d-4074447

Femme fatale undergroundu. Osudové ženy Eva Jirousová. In: *Dvojka.rozhlas.cz* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://dvojka.rozhlas.cz/femme-fatale-undergroundu-osudove-zeny-vera-jirousova-8026613

Politika je v kraji pánská jízda. In: *Dvojka.rozhlas.cz* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://zdarsky.denik.cz/z-regionu/politika-je-v-kraji-panska-jizda-20171017.html

Volby v Česku. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_v_%C4%8Cesku#/media/Soubor:Senat_and_Regional_election_in_Adamov_(2016)_1.jpg

Fiktivní královský volební lístek. In: *Cs.m.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-26]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Fiktivn%C3%AD_kr%C3%A1lovsk%C3%BD_volebn%C3%AD_l%C3%ADstek_2013.jpg

Kapitola 9

Sociální nerovnost. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_nerovnost

Pět předsudků o podnikatelích. In: *Podnikatel.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/-5-predsudku-o-podnikatelkach/

Tolerujete předsudky? Pak škodíte svému byznysu. In: *Podnikatel.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/tolerujete-predsudky-pak-skodite-hlavne-svemu-byznysu/

Stereotypy a předsudky jako myšlenkové chyby. In: *Clanky.rvp.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/21736/STEREOTYPY-A-PREDSUDKY-JAKO-MYSLENKOVE-CHYBY.html/

Odhoďte předsudky o podnikání na volné noze. In: *Navolnenoze.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://navolnenoze.cz/blog/predsudky/

Zaměstnavatel vs. zaměstnanec. Kdo tady komu platí a za co? In: *Wave.rozhlas.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://wave.rozhlas.cz/ve-vlastni-stave-zamestnavatel-vs-zamestnanec-kdo-tady-komu-plati-a-za-co-5238357

Být zaměstnaný, nebo začít podnikat? Co je lepší? In: *Comeflexoffice.cz* [online]. [citováno 2020-03-04]. Dostupné z: https://comeflexoffice.cz/byt-zamestnany-nebo-zacit-podnikat-co-je-lepsi/

Kapitola 10

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Problémy trhu práce a politiky zaměstnanosti Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. In: *Psp.cz* [online]. [citováno 2020-03-10]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/zprava.pdf/1d796cfb-d654-4d97-0226-d410d44723a5

Kapitola 11

VARUFAKIS, J. (2018): Co jsem řekl své dceři o ekonomii. Stručná historie kapitalismu, Grada, Praha, 222 s.

CLASON, G. S. (2018): Nejbohatší muž v Babylóně, Pragma, Praha, 296 s.

Historie peněz. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_money

Mezinárodní peněžní systém. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/International_monetary_systems

Sociální nerovnost. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_nerovnost

Kapitola 12

Burza cenných papírů Praha. In: Pse.cz [online]. [citováno 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.pse.cz/

Patria. In: Patria.cz [online]. [citováno 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.patria.cz/

GLADIŠ, D. (2016): Akciové investice, Grada Publishing, Praha, 176 s.

KIOSAKI, R. (2004): Bohatý táta chudý táta, Pragma, Praha, 214 s.

GRAHAM, B. (2007): Inteligentní investor, Grada, Praha, 431 s.

Kapitola 13

V sedmi letech si vybral svého otroka a měl ho jako hračku. In: *Novinky.cz* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/clanek/v-sedmi-letech-si-vybral-sveho-otroka-mel-ho-jako-hracku-148877

Dětská práce, bída, únosy – i to je za výrobou oblíbené čokolády. In: *Seznamzpravy.cz* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/detska-prace-bida-unosy-i-to-je-za-vyrobou-oblibene-cokolady-86224

Dětská práce je součástí začarovaného kruhu chudoby. In: *Fairtrade-cesko.cz* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://fairtrade-cesko.cz/news/detska-prace-je-soucasti-zacarovaneho-kruhu-chudoby/

Počet negramotných lidí ve světě klesá. In: *Adra.cz* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.adra.cz/novinky/id/pocet-negramotnych-lidi-na-svete-klesa

Gramotnost. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gramotnost

Všeobecná deklarace lidských práv (článek 1) – vietnamština. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vietnam%C5%A1tina

Všeobecná deklarace lidských práv (článek 1) – ruština. In: *Un.org* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

Všeobecná deklarace lidských práv (článek 1) – hindština. In: *Hi.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://hi.wikipedia.org/wiki/%E0%A4%AE%E0%A4%BE%E0%A4%A8%E0%A4%B5%E0%A4%BE%E0%A4%A7%E0%A4%BF%E0%A4%95%E0%A4%BE%E0%A4%B0%E0%A5%8B%E0%A4%82_%E0%A4%95%E0%A5%80_%E0%A4%B8%E0%A4%BE%E0%A4%B0%E0%A5%8D%E0%A4%B5%E0%A4%AD%E0%A5%8C%E0%A4%AE_%E0%A4%98%E0%A5%8B%E0%A4%B7%E0%A4%A3%E0%A4%BE

Všeobecná deklarace lidských práv (článek 1) – čínština. In: *Un.org* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.un.org/chinese/center/chbus/events/hurights/1.htm

Všeobecná deklarace lidských práv (článek 1) – čeština. In: *Ustrcr* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/deklarace.pdf

Míra nezaměstnanosti. In: *zemepis.com* [online]. [citováno 2020-06-25]. Dostupné z:http://www.zemepis.com/nez.php

Kapitola 14

Stereotypy a předsudky pro pedagogy. In: *Czechkid.cz* [online]. [citováno 2020-07-09]. Dostupné z: http://www.czechkid.cz/si1230.html

Předsudky a stereotypy vůči cizincům: Jak vést žáky k větší toleranci? In: *Zapojmevsechny.cz* [online]. [citováno 2020-07-09]. Dostupné z: http://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/predsudky-a-stereotypy-vuci-cizincum-jak-vest-zaky-k-vetsi-toleranci

Politika vyrovnávání s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. In: *Zapojmevsechny.cz* [online]. [citováno 2020-07-09]. Dostupné z: http://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/predsudky-a-stereotypy-vuci-cizincum-jak-vest-zaky-k-vetsi-tolerancihttps://www.iwm.at/transit-online/politika-vyrovnavani-s-komunistickou-minulosti-ceska-zkusenost1/

Blondýnky v kostce. In: *National-geographic.cz* [online]. [citováno 2020-07-09]. Dostupné z: https://www.national-geographic.cz/clanky/evoluce-blondyny-v-kostce-20160816.html

Jaké předsudky a přesvědčení si neseme z dětství o bohatých a bohatství. In: *Financeproradost.cz* [online]. [citováno 2020-07-09]. Dostupné z: http://www.financeproradost.cz/clanek/jake-predsudky-a-presvedceni-si-neseme-z-detstvi-o-bohatych-a-bohatstvi

RUBINOVÁ, G. (2015): Zvyk není železná košile. Změnou návyků ke spokojenému životu, Beta, Praha, 329 s.

16. Zdroje obrázků

Kapitola 1

1.1 Genealogické pojmy

[Genealogické pojmy]. In: Pixabay.com [online]. [cit. 2019-11-20]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/word-cloud-census-population-data-3269304/

1.2 Strom – symbol rodokmenu

[Strom – symbol rodokmenu]. (autor: Jaromír Karpíšek; Radčice-Žďárec u Skutče)

Kapitola 2

2.1 a co ty?

[A co ty?]. In: Pxhere.com [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z:

https://pxhere.com/cs/photo/1403204

2.2 Já a práce

[Já a práce]. In: Thumbs.dreamstime.com [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z:

https://thumbs.dreamstime.com/b/kids-workers-child-professional-uniform-policeman-kid-baby-job-professions-cartoon-vector-set-children-character-teacher-155837687.jpg

2.3. Muž a žena – značky

[Muž a žena – značky]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Gender#/media/Soubor:Combotrans.svg

Kapitola 3

3.1 Fyzická šikana

[Fyzická šikana]. In: Pixabay.com [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/bully-boy-with-school-kid-bullying-5786897/

3.2 Duševní šikana

[Duševní šikana]. In: Pixabay.com [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/woman-face-bullying-stress-shame-2775273/

Kapitola 4

4.1 Rozdílné schopnosti?

[Rozdílné schopnosti?]. In: Pixabay.com [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z:

https://se.dreamstime.com/stock-illustrationer-manlig-och-kvinnlig-hj%C3%A4rna-image45878213

4.2 Muž a žena – symboly

[Muž a žena – symboly]. (autor: Jaromír Karpíšek)

Kapitola 5

5.1 Objímající se pár

[Objímající se pár]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z:

https://pixabay.com/cs/vectors/p%C3%A1r-obj%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD-sm%C3%ADch-%C3%BAsm%C4%9Bv-d%C4%9Bv%C4%8De-307924/

5.2 Výměna názorů

[Výměna názorů]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/dispute-man-woman-children-4661516/

5.3 Manželé

[Manželé]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z:

https://pixabay.com/photos/bridal-son-in-law-wedding-double-4677348/

5.4 Registrovaní partneři

[Registrovaní partneři]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita#/media/Soubor: Homosexuality_symbols.svg

5.5 Základ partnerství

[Základ partnerství]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-27]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/couple-romantic-silhouette-lovers-560783/

Kapitola 6

6.1 Bude rozvod?

[Bude rozvod?]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-02-03]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/family-divorce-separation-before-3090056/

6.2 Zlom pro volnost

[Zlom pro volnost]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-02-03]. Dostupné z:

https://pixabay.com/illustrations/chain-broken-broken-chain-link-1623322/

Kapitola 7

7.1 Rovné hlasovací právo

[Rovné hlasovací právo]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-18]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_v_%C4%8Cesku#/media/Soubor:Senat_and_Regional_election_in_Adamov_(2016)_1.jpg

Kapitola 8

8.1 Ženy do politiky

[Ženy do politiky]. In: *Upload.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-25]. Dostupné z:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c4/Annie_Kenney_and_Christabel_Pankhurst.jpg/220px-Annie_Kenney_and_Christabel_Pankhurst.jpg

8.2 Všeobecné, rovné a přímé hlasovací právo

[Všeobecné, rovné a přímé hlasovací právo]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_v_%C4%8Cesku#/media/Soubor:Senat_and_Regional_election_in_Adamov_(2016)_1.jpg

Kapitola 9

9.1 Výběrčí daní

[Výběrčí daní]. In: *Pngegg.com* [online]. [citováno 2020-10-29]. Dostupné z:

https://www.pngegg.com/en/png-zqgtl

9.2 Kobliha je lepší než guláš!

[Kobliha je lepší než guláš!]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-10-29]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kobliha#/media/Soubor:Picswiss_BL-57-12.jpg

Kapitola 11

11.1 Výměnný obchod

[Výměnný obchod]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-21]. Dostupné z:

https://pixabay.com/photos/trade-exchange-barter-market-1311577/

Kapitola 12

12.1 Finanční trh

[Finanční trh]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-10-30]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Finan%C4%8Dn%C3%AD_trh#/media/Soubor:NYUGDPFinancialShare.jpg

Kapitola 13

13.1. Deklarace lidských práv

[Deklarace lidských práv]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2021-01-27]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1eobecn%C3%A1_deklarace_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v#/media/Soubor: Eleanor_Roosevelt_UDHR.jpg

13.2. Práce na notebooku

[Práce na notebooku]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-01-27]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/work-from-computer-office-laptop-5071593/

13.3 Práce žen na počítači

[Práce žen na počítači]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-01-27]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/girl-computer-work-fatigue-office-1064658/